

सहकारी चळवळ

सहकारी चळवळीचे व्यवस्थित सरकारचे अधिकार वाढणार मुंबई इलाख्यातील सहकारी चळवळीचे नियंत्रण १९२५ च्या सहकारी सोसायट्यांच्या कायद्यानुसार होतें. ह्या कायद्याची अंमल-बजावणी करण्यासाठी जरूर ते नियम करण्याची सत्ता सरकारने आपणाकडे राखून ठेवलेली आहे. फक्त ते कायम करण्यापूर्वी त्यांस प्रसिद्धी देण्याचें बंधन सरकारावर आहे. हे नियम मुंबई कायदेमंडळाची पुढची बैठक भरण्यापूर्वी एक महिना कायदेमंडळाच्या टेबलावर ठेवावयाचे असतात व त्यांत दुरुस्ती करण्याचा अगर त नामंजूर करण्याचा त्यास अधिकार असतो. मुंबई सरकारने योजिलेल्या कांहीं नियमांचा मसुदा वरील कायद्यास अनुसरून जाहीर करण्यांत आला आहे व ३१ मे, १९३६ च्या आंत पौचणाच्या त्यासंबंधातील तक्रारी अगर सूचना सरकार विचारांत घेईल, असें प्रसिद्ध झालें आहे.

सहकारी सोसायट्यांच्याबाबतच्या नियमांत ४७ व्या नियमापुढें सालील ४८ वा नियम घालण्यांत यावयाचा आहे:—

“जरूर वाटल्यास त्याप्रमाणें गॅझेटांत जाहीर करून व त्या संबंधांतील कारणें नमूद करून (अ) कोणत्याहि सोसायटीच्या विद्यमान कमिटीचे ऐवजी नवीन कमिटी सरकार नेमू शकेल किंवा (ब) कमिटीच्या कांहीं सभासदांस दूर करून त्यांचे जागी एक किंवा अधिक सभासदांची नेमणूक तें करील. वरील (अ) प्रमाणें नेमलेल्या कमिटींत नवाहून ज्यास्त सभासद असणार नाहींत. वरील प्रमाणें नेमणूक करण्यापूर्वी सोसायटीस पैसे पुरवणाऱ्या बँकेचा, सोसायटीच्या कमिटीचा व सभासदांचा जरूरी-प्रमाणें सल्ला घेण्यांत येईल. परंतु तातडीचे प्रसंगी तो घेण्यास सरकार बांधलेलें नाहीं. सरकारनियुक्त कमिटीच्या अधिकाराची कमाल मुदत तीन वर्षे असेल, परंतु (ब) प्रमाणें नेमलेल्या इसमांचें सभासदत्व त्यांनीं ज्यांची जागा घेतली असेल, त्यांच्या मुदतीपुरतेंच राहिल. नवीन कमिटीचा व सभासद ह्यांस सर्व वाजवी अधिकार मिळतील. नव्या कमिटीस जुन्या कमिटीचे बायलोज बंधनकारक होतील, परंतु गणसंख्या मात्र तीन असेल.”

शेतकी सहकारी पतपेढीचे पोटनियम (अ) १

नवीन शेतकी सहकारी पतपेढ्या स्थापन करण्याचे बाबतींत सुधारलेले शेअरपद्धतीचे पोटनियम अ (१) च्या प्रति सहकारी सात्याकडे शिल्लक नसल्याने अत्यंत अडचण भासत होती. ती अडचण दूर करण्याचें हेतूने अहमदनगर डिस्ट्रिक्ट को-ऑपरेटिव्ह इन्स्टिट्यूटने जरूर त्या सर्व दुरुस्तीसह व पोटनियमांसह अ (१) पत्रकाच्या प्रती तयार करून छापून घेतल्या आहेत. रजिष्ट्रारसाहेबांची त्यास अगाऊ संमति मिळालेली आहे. सोबत नवीन शेतकी सहकारी पतपेढ्या स्थापन करण्यास लागणारी जरूर ती सर्व माहिती सुलभ रीतीने जोडली आहे. सदरील प्रती नगर को. इन्स्टिट्यूटकडे विकत मिळतील. तरी गरजूंनीं त्या बाबतींत नगर इन्स्टिट्यूटशी पत्रव्यवहार करावा.

टॅक्सी ड्रायव्हरांची सहकारी सोसायटी

मुंबई येथील टॅक्सी ड्रायव्हर्स यूनियनचा स्वतःसाठी एक सहकारी सोसायटी काढण्याचा विचार आहे. यूनियनच्या सभासदांसाठी पेट्रोल पंप उघडणें व मीटर दुरुस्तीची कामे हातीं घेणें हा सदरहु सोसायटीचा सुरवातीस उद्देश राहिल.

सहकारी सोसायट्यांच्या लिक्विडेशनबाबत नियम

इंदूर येथील को-ऑपरेटिव्ह 'रोटरी क्लब'मध्ये सहकारी संस्थांच्या लिक्विडेशनसंबंधी गेल्या मासिक सभेत चर्चा झाली. वार्ट अवस्थेस पोचलेल्या सोसायट्या गुंडाळण्यासाठी लिक्विडेटरीची रजिस्ट्रारने नेमणूक केली व त्यानें सोसायटीच्या कामकाजाचा ताबा घेतला, कीं सोसायट्या को-ऑपरेटिव्ह सोसायटीज ॲक्टच्या कक्षेबाहेर जातात व लिक्विडेशनचें काम सिव्हिल प्रोसीजर कोडाप्रमाणें चालतें, अशी सध्याची परिस्थिति असल्याचें रोटरी क्लबाचे निदर्शनास आलें. लिक्विडेशनचें काम चालू असतांना सोसायट्यांचे व्यवहारांवर रजिस्ट्रारचाच ताबा रहावा, अशी नियमांत दुरुस्ती करणें आवश्यक आहे, असें मत व्यक्त करण्यांत आलें.

Dawn of India's Insurance field-workers' Training Institute. Poona.

The training course will commence by the 1st of July 1936.

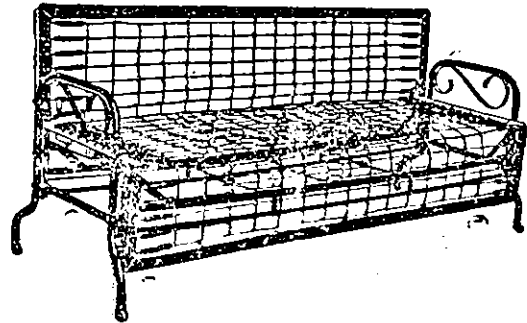
Applications are invited from Matriculates for admission to the Training Institute. Candidates who join the Institute are also coached up for Advocate's examination.

Apply for Prospectus to:—

99, Laxmi Road,
POONA.

D. V. Atre,
B. A. (Hons.); LL. B.
Principal.

किलोस्कर पोलादी फर्निचर



खुर्चा, टेबल, बांक, कॉच, शेलफ, कपाट, पलंग, स्टुल, पाळणे इ. इ.

मजबूत बांधणी : उत्तम प्रकारचें फिनिश.

दिकठिकाणच्या किलोस्कर एजंटकडे अगर थेट सालील पत्त्यावर मागणी करा.

किलोस्कर बंधु, लिमिटेड, किलोस्करवाडी.
(जि. सातारा)

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	१११-१४
५% करमाफ लोन (१९४५-५५) ...	१२०-१३
५% (१९३९-४४) लोन	१०९-०
४½% लांब मुदत (१९५५-६०) ...	११९-८
४% १९६०-७०	११५-०
३½% बिनमुदत	९८-१३३
३½% १९४७-५०	१०७-२
४% १९४३	१११-२
२½% १९४८-५०	१००-२

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१०९-०
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीने परत फेड)	१०७-४
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत) ...	१०८-८
४% मुंबई सिटी इन्फ्रस्ट्रक्चर ट्रस्ट बॉण्ड (७०वर्षे मुदत)	१०८-८
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३) ...	११०-४
५% म्हैसूर (१९५५)	१२३-०

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३०-०
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११०-८
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३३-१०
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५६०-०
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३२-०

रेल्वेज

दौंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	९९-८
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९६-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९½%)	८९२-८

वीज

बॉम्बे ट्रॅन्वे (ऑर्टि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१५८-२
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२२५-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२५०-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्टि, डिव्हि. ५½%)	१५९५-५
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७½%)	१५६८-१२

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९१-४
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१७०-८
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्टि.)	१८०-४
टाटा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	६९६-४

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street, | 716 Sadashiv Peth,
Bombay | Poona City

शास्त्रशुद्ध पायावर काम करणारी, महाराष्ट्राची प्रमुख प्राविहंट विभा कं.

दि हिंद बेनिफिट सोसायटी लि.

च्या लोकप्रिय

प्रपंच पॉलिसीकरितां प्रचारक पाहिजेत.

माहितीसाठी लिहा.

किताब विल्डिंग, बुधवार, पुणे.

सेक्रेटरी.

आपले घरी सालाचे वेगमीचे मीठ वेणेपूर्वी आपले वाण्याजवळ

सॉलर सॉल्ट

बहुल चौकशी करणेस विसरू नका. ह्या मिठाची १ किंवा २ मणाची गोणी घेतल्यास आपला मीठ सुकवण्याचा, दळण्याचा व रंजणात भरून ठेवण्याचा सर्व त्रास वाचेल. हे मीठ गोणांतच पण निवान्याचे जागी ठेवल्यास भर पावसाळ्यांत पाझरत नाही. आपले वाण्याजवळ नसल्यास आम्हांला लिहा.

रिप्रेझेंटेटिव्ह-

Uran Salt Works.

एम. बी. भिडे,

583, Chira Bazar,

तुळशीबाग, पुणे २

Bombay 2.

पहिल्याने सुरक्षितता

रस्त्यावरून जातांना तुम्ही सुरक्षिततेचा मार्ग पहिल्याने पहातां. हीच गोष्ट पैसे बँकेत किंवा विम्यांत गुंतविण्यासंबंधी आहे. पहिल्याने तुम्ही पैशाची सुरक्षितता पहातां; नंतर व्याज किंवा बोनस.

हिशेब तपासणी आणि प्रतिनिधित्व सरकारी सात्याकडे असल्याने

दि बॉम्बे को-ऑपरेटिव्ह

इन्शुरन्स सोसायटी लि.

मध्यें आपले पैसे गुंतविल्यास कसलाच धोका नाही.

सविस्तर माहितीकरितां लिहा—

कुळकर्णी आणि कंपनी, चुनीलाल डी. बरफीवाला
चॉफ ऑर्गनायझर्स) मॅनेजिंग डायरेक्टर.

९ बेंक हाऊस लेन, फोर्ट, मुंबई.

दि बाँवे लाइफ अँशुअरन्स कंपनी, लिमिटेड.

(स्थापना १९०८)

प्रगति

कंपनीची लोकप्रियता सिद्ध करते

कमाल प्रगति : पुरे केलेले नवीन काम मिळविलेले ते

१९२५ : रु. २२,१८,५००

१९२७ : रु. ३८,७७,०००

१९२९ : रु. ५१,२२,५००

१९३१ : रु. ५८,६६,५००

१९३३ : रु. ९४,१६,५००

१९३५ : रु. १,२३,२८,०००

माफक हसे, भरपूर बोनस, केम्सची तात्काळ भरपाई, व पॉलिसींतील सवलतीच्या अटी हें "बाँवे लाइफ पॉलिसी" चें वैशिष्ट्य आहे.

एजन्सी व पॉलिसी ह्यासंबंधीच्या तपशिलासाठी लिहा:—

मॅनेजर,

बाँवे लाइफ बिल्डिंग, ४५।४७, चर्चगेट स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

प्रो. काळे ह्यांचे नवीन पुस्तक

रिझर्व्ह बँक

हिंदुस्थानांत राष्ट्रीय मध्यवर्ती बँक ह्या नात्याने रिझर्व्ह बँकेची स्थापना होऊन त्या संस्थेचे काम चालू झाले आहे. रिझर्व्ह बँकेची घटना, तिच्या कार्याचा व्याप, तिचा इतर बँकांशी संबंध इत्यादि विषयांची सांगोपांग माहिती ह्या पुस्तकांत दिली असून रिझर्व्ह बँकेच्या कायद्याच्या निरनिराळ्या कलमांची छाननी केलेली आहे. अवघड विषयाचा सुलभ बोध व्हावा म्हणून पुस्तक—कत्याने बँकिंगच्या धंद्यांतले आधुनिक प्रकारचे व्यवहार, त्यांची उपपत्ति व त्यांचे कार्य ह्यांचा अत्यंत सोप्या मराठी भाषेत चर्चा केली आहे आणि देशी व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या उत्कर्षाच्या दृष्टीने कोणत्या योजना अंमलांत आणल्या पाहिजेत ह्या संबंधाने व्यावहारिक सूचना केल्या आहेत. रिझर्व्ह बँक ही, राष्ट्रीय आर्थिक प्रगतीस परिपोषक होईल काय ! ह्या प्रश्नास प्रस्तुत पुस्तकांत उत्तर मिळण्यासारखे आहे.

पृष्ठे १३०—किंमत १ रुपया (ट. हं. वेगळे)

पुस्तक मिळण्याची ठिकाणे:—

- (१) व्यवस्थापक, "अर्थ" ग्रंथमाला, पुणे ४.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुक-डेपो, ९, बेकहौस लेन, फोर्ट, मुंबई.

K. K. & Co.

Photographic Dealers

POONA.

प्रो. काळे ह्यांचे

'अर्थ' ग्रंथ मालेतील तिसरे पुस्तक

व्यापारी उलाढाली

महाराष्ट्रांत व्यापार आणि उद्योगधंदे ह्यांचा उत्कर्ष व्हावा असे प्रत्येकास वाटते, परंतु ह्या संबंधांत जे व्यवहार चालतात त्यांची माहिती फार थोड्या लोकांस असते. सामान्य जनतेस कमाईतून बचन करण्याची संवय लागून तीमधून निर्माण होणाऱ्या द्रव्यसंग्रहाचा उपयोग, व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या अभिवृद्धीकडे व्हावा, ह्याकरिता औद्योगिक व व्यापारी मंडळ्या ह्यांचे व्यवहार कसे चालतात, बाजारांत निरनिराळ्या प्रकारांच्या उलाढाली कशा होतात, इत्यादि विषयांचे ज्ञान महाराष्ट्रीय समाजांत पत्तरणे आवश्यक आहे. वृत्तपत्रांमध्ये व ऐकिताने ह्या संबंधांत ज्या बातम्या येतात, त्यांचे रहस्य ओळखण्याची पात्रता लोकांमध्ये उत्पन्न झाली पाहिजे. हे ज्ञान महाराष्ट्रीय लोकांस सुगम रीतीने व्हावे, ह्या उद्देशाने प्रस्तुत पुस्तक मुद्दाम लिहिले आहे आणि त्याचा योग्य उपयोग जनता करून घेईल असा ग्रंथकर्त्यास विश्वास वाटत आहे.

पृ० १४३—किंमत १ रुपया. (ट. हं. वेगळे)

मिळण्याची ठिकाणे:—

- (१) व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रंथमाला, पुणे ४.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुक-डेपो, ९ बेकहौस लेन, फोर्ट, मुंबई.

'अर्थ' ग्रंथमाला

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

हे पत्र पुणे, पेठ मांभुडा घ. नं. १३६।३ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. अनंत विनायक पटवर्धन यांनी छापिले, व रा. श्रीपाद वामन काळे. बी. ए., यांनी 'दुर्गाधियास,' मांभुडा, घ. नं. १२४/१३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.

जाहिरातींचे दर.
मालील पत्त्यावर चौकशी
करावी.
व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधवास', पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.
वार्षिक वर्गणी
रु. ४.
(माल होशिल प्रॉफ)
किंगडोक अकास
एक आणा.

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र.

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे.

वर्ष २

पुणे, बुधवार, तारीख १०, जून १९३६.

अंक २४

S. B. JOSHI & Co.

ENGINEERS & CONTRACTORS

41 A, Bruce Street, | 716 Sadashiv Peth,
Bombay | Poona City

Dawn of India's Insurance field- workers' Training Institute. Poona.

The training course will commence by
the 1st of July 1936.

Applications are invited from Matriculates
for admission to the Training Institute.
Candidates who join the Institute are also
coached up for Advocate's examination.

Apply for Prospectus to:—

99, Laxmi Road, } D. V. Atre,
POONA. } B. A. (Hons.); LL. B.
Principal.

MARATHE & Co.

ENGINEERS & IRON FOUNDERS

WORKS :	Can undertake to do any sort of casting.	OFFICE :
Natu Bag,	We also manufacture WEIGHTS	978-79.
Bhikardas	according to the Bombay Weights & Measures Act.	Sadashiv,
Road,	Our prices are very competitive.	Laxmi Rd.,
POONA 2		POONA 2

माधव सोमण ब्रदर्स

आम्हीं स्वतः तयार केलेलीं लुगडीं व इतर पेटांचा
माल खात्रीलायक गिन्हाइकांस विकतो.

हुजूरपागेसमोर, पुणे २.

“ दुसरें मूल्यमापन जाहीर झालें ”

स्थापनेपासूनच भागीदारांना ६ टक्के फायदा व विमेदारांस वाढता नफा वांटून
जुन्या व स्थिर झालेल्या कंपन्यांस कठीण असें अपूर्व यश संपादन केलेली
पहिलीच महाराष्ट्रीय विमा कंपनी:—

कॉमनवेलथ विमा कंपनी लि., पुणे.

अध्यक्ष—श्री. न. चिं. केळकर, संचालक, केसरी

हयातीतील विम्यास } दुसऱ्या मूल्यमापनांत वांटलेला } हयातीनंतर विम्यास
३७॥ रु. } दर हजारी त्रैवार्षिक नफा } ४५ रु.

जास्त माहितीकरितां समक्ष भेटा अगर लिहा.

मॅनेजिंग एजन्ट्स.

“ अर्थ ” ग्रन्थमाला

व्यापार, उद्योगधंदे, शेती, सह-
कार, बँकिंग इत्यादि विषयांवरील
सोपी व व्यावहारिक उपयुक्ततेची
पुस्तके.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार

२ रिझर्व्ह बँक

३ व्यापारी उलाढाली

वरील प्रत्येक पुस्तक लोकप्रिय
झाले आहे.

किं. १ रु. (ट. स. निराळा)

व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रन्थमाला,
पुणे २.

विविध माहिती

कॅनडामधील कोंबड्या व अंडी

जगांतील कोणत्याही देशामधील लोकांपेक्षा कनेडिअन लोक ज्यास्त अंडी खातात. तेथे दरसाल प्रत्येक मनुष्य सरासरीने ४०० अंडी संपवितो. १९३५ साली त्या देशांत एकूण २२३ कोटि अंडी खपली. तेथील कोंबड्यांची संख्या २३ कोटि असून प्रत्येक कोंबडी सरासरीने दरसाल ११२ अंडी घालते.

इटली-ऑक्सिनिया युद्धांतील बळी

ऑक्सिनियामधील युद्धांत इटलीचे २,७६६ गोरे व १,५९३ तद्देशीय सैनिक कामास आले, असे प्रसिद्ध झाले आहे.

म्हैसूर सरकार रेल्वे ताब्यांत घेणार

म्हैसूर संस्थानांतील रेल्वेजची व्यवस्था मद्रास अँड सदर्न मराठा रेल्वे कंपनीकडे आहे, ती म्हैसूर सरकार स्वतःकडे घेणार असल्याचे जाहीर झाले आहे. १ जुलै रोजी ही वर्मावर्गी झाली, म्हणजे म्हैसूरचे ताब्यांत एकूण ७२२ मैल लांबीचे रेल्वेचे फाटे येतात.

महाबळेश्वर येथे विजेचे दिवे लागणार

महाबळेश्वर येथे विजेचा पुरवठा करण्याचे लायसेन्स, मुंबई येथील दि प्रेशस इलेक्ट्रिक कंपनीस मिळाले आहे व कंपनीने खांब पुरण्यास सुरवात केली आहे.

भिल्ल लोकांचा आयुष्यक्रम दाखविणारा चित्रपट

'इलस्ट्रेटेड वीकली ऑफ इंडिया' चे संपादक, मि. जेम्सन, ह्यांनी खानदेशांतील भिल्ल, गोंड, इत्यादि जातींचा आयुष्यक्रम दाखविणारी एक फिल्म तयार केली आहे व त्यांत जरूर त्या सुधारणा करण्यासाठी ती अमेरिकेस पाठविण्यांत येणार आहे.

दाट वस्तीचीं घरे

दोन खोल्यांच्या बिऱ्हाडांत तीनपक्षां अधिक माणसें रहात असलीं तर तीं अनिष्ट प्रकारच्या दाटीचीं घरे समजावीं अशी व्याख्या केल्यास इंग्लंड व वेल्स मिळून ७० लक्ष माणसें ह्या प्रकारच्या घरांत रहातात असें आढळते. आरोग्य व सोय यांच्या दृष्टीने ही अवस्था अनिष्ट असल्याविषयी तक्रार करण्यांत येत आहे. दाट वस्तीच्या बिऱ्हाडांची वरील व्याख्या हिंदुस्थानांतल्या लोकांच्या रहाणीस लागू केली तर काय दिसेल ?

सैन्यांतून पळून जाणारे सैनिक

सैन्यांतील नोकरी सोडून जाण्याचे प्रमाण मंत्रीचे काळांत कमी असते व सुबत्तेच्या दिवसांत ते वाढते, असा अनुभव आहे. सर्वसाधारणपणे शंभरांतले सुमारे दोघेजण पळून जातात, परंतु सुबत्तेच्या काळांत हे प्रमाण सातांवर जाते, असा अमेरिकेमधील अनुभव आहे.

अमेरिकेचा आरमारावरील खर्च

अमेरिकेचे सरकारी दप्ताराचे नवे वर्ष १ जुलै रोजी सुरू होते. ह्या नवीन सालाकरिता आरमाराप्रतियर्थ सुमारे १३ अब्ज रुपये मंजूर करण्याचे ठरले आहे !

फ्रान्समधील संप मिटला

फ्रान्सचे मुख्य प्रधान, मि. ब्लन, ह्यांच्या मध्यस्थीमुळे तेथील उग्रस्वरूप धारण करणारा कामकऱ्यांचा संप मिटला आहे. फ्रेंच चलन व हंडणावळ ह्यांचे बाबतीत ते कोणते धोरण स्वीकारतात हे लवकरच दिसून येईल.

बँकांस सुट्टी

ता. १३ जून रोजी 'क्षरथोस्त-नो-दिसो' निमित्त बँका बंद राहतील.

ब्रिटिश वसाहत मंत्र्यांनी गौप्यस्फोट केल्याचे सिद्ध झाले १९३६-३७ च्या ब्रिटिश बजेटांतील आगामी करवाढीचा, पार्लमेंटांत बजेट दाखल होण्यापूर्वी, गौप्यस्फोट केल्याचा ग्रेट ब्रिटनचे वसाहतमंत्रि मि. टॉमस ह्यांजवरील आरोप, चौकशी कमिशनने एकमताने शाबीत धरला आहे. मि. टॉमस ह्यांनी कमिशनच्या कामास सुरवात होता क्षणीच आपल्या जागेचा राजीनामा दिला होता.

पंजाबमध्ये पदवीधर शेतकरी

पदवीधर तरुणांस शेतीचा धंदा करून उपजीविका करता यावी ह्या हेतूने त्यांचेसाठी वसाहती बनवण्याच्या योजनेची तयारी पंजाब सरकारने चालविली आहे. पदवीधरांनी जमीन कुळांस लावून देतां स्वतः करावयाची आहे, तथापि योग्य सुसोयीची तरतूद वसाहतीमध्ये करण्यांत येईल.

राजवाड्यांत तीस टायपिस्ट

ब्रिटिश बादशाहांच्या वाकिंगहॅम राजवाड्यांत तीस टायपिस्ट आहेत. त्यांचा दर्जा व कामाची व्यवस्था ही अत्यंत समाधानकारक आहेत

कोट्याधीश कमी होत चालले

सहा वर्षापूर्वी इंग्लंडमध्ये ८१९ कोट्याधीश होते. त्यांची संख्या हळुहळु घटत चालली असून दोन वर्षापूर्वी ती निम्न्यावर आली. संपत्तीच्या विभागणीची विषमता कमी होणे व आर्थिक मंदी हे सदर प्रवृत्तीचे कारण असोवें.

अमेरिकेतील मोटारवाले

अमेरिकेत गेल्या वर्षी स्वतःच्या मालकीची मोटार असलेले अडीच कोटि नागरिक होते आणि त्यांनी मोटारींच्या संवधांत सुमारे ३५० कोटि रुपये इतका कर निरनिराळ्या स्वरूपांत भरला. म्हणजे प्रत्येक मोटारवाल्यास सरासरीने १४० रुपये कर द्यावा लागला.

केनियांतील वृद्ध हिंदी व्यापाऱ्याचा मृत्यु

कराचीहून १८८८ साली प्रथम केनियांत जाऊन उद्योगधंद्याच्या जोरावर प्रतिष्ठा पावलेले मि. जेरवानजी नांवाचे मुसलमान गृहस्थ वयाचे ८२ व्या वर्षी नैरोबी येथे मृत्यु पावले.

मुंबई येथील आंबा प्रदर्शन

ता. ७, ८ व ९ रोजी मुंबई येथे भरलेल्या आंबा प्रदर्शनांत वेगवेगळ्या ६० जातींचे आंबे ठेवण्यांत आले होते. मुंबई येथील मलबार हिलवरील झाडाचा हापूस आंबा सर्वोत्कृष्ट ठरला. सर्वांत जड आंब्याचे वजन दोन शेर भरले.

डनलॉप कंपनीचे रबराचे मळे

डनलॉप रबर कंपनीने गेल्या दहा वर्षांत सुमारे ३५ हजार एकरांमध्ये रबराची लागवड केली आहे. दर एकरांतून सरासरीने एक हजार पौंड रबर मिळते.

मुंबई बंदरांतून सोन्याची साप्ताहिक निर्गत

ता. ३० मे रोजी पुरा झालेला आठवडा	रुपये किंमत
ता. ६ जून रोजी पुरा झालेला आठवडा	८५,६६,१६५
ता. २१ सप्टेंबर १९३१ ते ता. ६ जून १९३६ अखेर	६६,५०,९३९

१९३६ अखेर २,७२,१३,७५,३८८

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... २८४	पुरविणारी कचेरी-पारशी
२ लहान प्रमाणावरील उद्योग- धंद्यांचे महत्त्व ... २८५	समाजामधील बेकारी- निवारण
३ जगांतील पहिल्या प्रतीची आगबोट ... २८६	६ सहकारी चळवळ ... २९०
४ रेशमी किड्यांची निर्गत २८६	वार्षी सेंट्रल बँक-श्री.
५ स्फुट विचार ... २८७	भागवत ह्यांची कर्तव्य- निष्ठा-सारस्वत को. बँक- मुंबईत सहकारी पतपेढी
नवीन कर्ज का काढले ?- अॅक्सिनिचा इटलीच्या साभ्राज्याचा घटक शाला- पुढे काय ?-अखिल भार- तीय ग्रामोद्योग संघ- व्यापारविषयक माहिती	७ सेड्यांतील जनावरे सुधा- रण्याची योजना ... २९१
	८ सहकारी पतपेढ्यांचा नवीन ४८ वा नियम २९२
	९ निवडक बाजारभाव २९३

अर्थ

बुधवार, ता. १० जून, १९३६

लहान प्रमाणावरील उद्योगधंद्यांचे महत्त्व

ग्रामोद्योग संघ व सरकार ह्यांचे कार्य

म्हेंसूर येथील स्वदेशी प्रदर्शनांत श्री. कुमाराप्पा ह्यांनी अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघ व त्यांचे कार्य या विषयावर केलेल्या भाषणाचा सारांश प्रसिद्ध झाला आहे. त्यांतील कांहीं मुद्दे मननीय असल्याने त्यांकडे लक्ष वेधणे आवश्यक आहे. "मागे शेती व उद्योगधंदे ह्यांची एकमेकांस जोड होती आणि लोकांच्या जरूरीचे जिन्नस देशी कारागिर तयार करीत. अलीकडे विलायती व देशांतल्या देशांतच कारखान्यांमध्ये तयार होणारा माल वापरण्याची सामान्य जनतेसहि संवय लागल्याने शेतीच्या धंद्यांत गर्दी होऊन तो धंदा उदरभरणास अपुरा बनला आहे. लोक कारखान्यांत वाढत्या प्रमाणांत मजूरी करू लागल्याने आणि देशी कलाकुसरीच्या वस्तूंस पूर्वीसारखी मागणी नसल्याने कारागिरीचा ऱ्हास झाला आहे. ह्याचा एकूण परिणाम दारिद्र्य व बेकारी ह्यांत झाला आहे." हिंदुस्थानाच्या सध्याच्या आर्थिक परिस्थितीचे श्री. कुमाराप्पा यांनी केलेले हे निदान पुष्कळ अंशी योग्य आहे आणि हिंदा अर्थशास्त्रज्ञ हेंच सांगत आले आहेत. त्यांनी काढलेले चार सिद्धांतहि सर्वसामान्य रीतीने मान्य होण्यासारखे आहेत:- (१) मागणी अस्तित्वांत नसतां मालाची उत्पत्ति झाल्याने तो माल गिःहाइकांवर लादण्याचे प्रयत्न करण्याची प्रवृत्ति निर्माण होते; (२) बाजारपेठा लक्षांत न घेतां कारखानदार माल काढतात तेव्हां उत्पादनाच्या बाबतीत स्पर्धा होऊन पुरवठा फाजील होतो; (३) कारखान्यांत मोठ्या प्रमाणावर माल काढल्याने कामकरी लोकांतला माणुसपणा नाहीसा होऊन ते निर्जीव यंत्रे बनतात, (४) यंत्रांच्या सहायाने मोठ्या प्रमाणांत कारखाने चालण्याने लक्षावधि लोकांस किफायतशीर उद्योग मिळण्याची मारामार पडून बेकारीचा फैलाव होतो. सुदैवाने हिंदा कारागिरी अजून सर्वस्वी नष्ट झालेली नाही आणि त्यांचे आधुनीकरण सध्या

व सहाय देऊन होणे शक्य आहे. हें घडवून आणणे हाच अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघाचा मुख्य उद्देश आहे, अशा रीतीचे श्री. कुमाराप्पा ह्यांचे सांगणे आहे.

सर्वस्वी मोठ्या प्रमाणावरच्या कारखान्यांमध्येच संपत्तीचे उत्पादन झाले पाहिजे अशा मताचे कांहीं लोक आहेत. त्यांच्या उलट, यांत्रिक उत्पादनास सर्वथा विरोध करणारांचाहि एक वर्ग आहे. वस्तुतः, ह्या दोन्ही भूमिका आत्यंतिक व एकांगी स्वरूपाच्या असून मोठ्या व लहान प्रमाणावरील धंद्यांचे मिश्रण होऊन त्यांचा भेळ बसणे हेंच हितकारक आहे. हिंदुस्थान देशाची आज परिस्थितीच अशी आहे की, येथे वरील मिश्र प्रकारची घडी बसवण्यावांचून गत्यंतर नाही. आपल्या देशांत जो माल तयार होत नाही तो परदेशांतून आणणे भाग आहे. पण हा माल तरी स्वदेशांत तयार होणाऱ्या जिनसांच्या मोबदला म्हणूनच घेतां येणे शक्य आहे, ही गोष्ट श्री. कुमाराप्पा यांनी नमूद केली आहे आणि ग्रामोद्योगांची बाजू एकंदरीने सयुक्तिक रीतीने पुढे मांडली आहे. मोठमोठ्या धंद्यांस प्रथमावस्थेत सरकारी संरक्षणाची आवश्यकता असते व शेतीच्या धंद्यांसहि सरकारचे अनेकविध पाठबळ लागते. ह्या कार्यक्रमास आपणांस आज हात घालतां येत असून मोठ्या धंद्यांच्या बाबतीत कारखानदार स्वतःच्या हिताची जोपासना करण्यास समर्थ आहेत असे सांगून कापूस, तेल, साखर, रेशीम, कागद, रंग इत्यादींच्या संबंधांत संघटन व प्रगति कशी करतां येईल ह्याचे त्यांनी दिग्दर्शन केले. खेडेगांवांत काम करणाऱ्यांनी तेथील जनतेशी समरस होण्याच्या आवश्यकतेवर त्यांनी भर दिला आणि आर्थिक उन्नतीच्या कामी सरकार व लोक ह्यांचे परस्पर सहकार्य होण्याची जरूरी असल्याचे सांगितले. म्हेंसूर संस्थानचे ह्या बाबतीतले धोरण प्रगमनशील असल्याने ही गोष्ट तेथे शक्य होत आहे, हें उघड आहे. हिंदुस्थानाच्या इतर भागांतहि असे सहकार्य होण्यास अडचण पडतां कामा नये. खेडेगांवांच्या सुधारणेसंबंधाने सर्वत्र एकमत दिसून येत असून अलीकडे सरकार त्या प्रश्नांत विशेष लक्ष घालीत असल्याचे दिसते. मुंबई इलाख्यांत लहान सहान उद्योग धंद्यांस द्रव्याची व इतर प्रकारची मदत देण्याचा उपक्रम प्रांतिक औद्योगिक खात्यामार्फत होत आहे, ही गोष्ट मि. अडवाणी ह्यांनी कांहीं दिवसांमागे पुणे येथे आपल्या एका भाषणांत जाहीर केली होती. सरकारकडून हें सहाय जास्त प्रमाणांत मिळविण्याची खटपट लोकांनी केली पाहिजे. छोटेखानी धंद्यांचे पुनरुज्जीवन व त्यांची प्रगति झाल्यावांचून आमच्या देशाच्या आर्थिक उन्नतीच्या मार्गांत पुढे पाऊल पढावयाचे नाही हें आतां स्पष्ट झाले आहे. म्हणून ह्या विषयाकडे विशेष लक्ष पुरवणे हें पुढाऱ्यांचे आणि सुशिक्षित वर्गांचे कर्तव्य आहे. हिंदुस्थान सरकारच्या आश्रयाखाली मध्यवर्ती औद्योगिक संशोधनमंडळे स्थापन झाले असून अनेक लहानमोठ्या धंद्यांच्या संबंधांत त्यांचे काम चालू आहे. गळिताच्या धान्यांपासून तेल काढण्याचा व त्याचा उपयोग करण्याचा धंदा उदाहरणार्थ घेतला तर त्या बाबतीत वरील मंडळाच्यामार्फत चौकशी झाली आहे आणि चालली आहे असे दिसते. हें संशोधन कार्य तज्ञांचे व स्वर्चांचे आहे आणि ते सरकारच्या सहायावांचून होणे हिंदुस्थानांत तरी कठीण आहे. त्याचा पूर्ण उपयोग करून घेण्याची लोकांनी दक्षता बाळगली पाहिजे.

जगांतील पहिल्या प्रतीची आगबोट : "क्लीन मेरी"

युरोप व अमेरिका ह्यांमध्ये प्रवाशांची नेहेमी मोठी वहातुक चालू असते व ह्या दोन खंडांस विभागणाऱ्या अटलॅंटिक महासागरांतून प्रवाशांस आगबोटीने प्रवास करावा लागतो. ही वहातुक अर्थातच आगबोट कंपन्यांस फलदायी होते व यामुळे ह्या धंद्यांत भयंकर चढाओढ निर्माण झाली आहे. युरोप ते अमेरिका हा प्रवास कमी वेळांत परंतु आरामशीर रीतीने व्हावा, ह्या दृष्टीने वहातुक-कंपन्या आपआपल्या आगबोटी त्वरित गतीच्या व सुखदायक अशा बनवण्याचे प्रयत्न करीत आहेत. सर्वांत उत्कृष्ट आगबोटीस अर्थातच स्पृहणीय महत्त्व प्राप्त होते व आपोआपच ती आपल्या कंपनीची जाहिरात करते. दोन वर्षांपूर्वी फ्रान्स देशाच्या 'नॉर्मंडी' नांवाच्या आगबोटीने हा मानपटकावला, त्यास ग्रेटब्रिटनच्या 'क्लीन मेरी' ह्या बोटीने उच्च देण्याचा प्रयत्न केला आहे. मार्गे जर्मनी व इटली ह्या देशांच्या आगबोटींनी हे उच्च स्थान मंडित केलेले होते व अमेरिकेचाहि त्या बाबतीत सध्या प्रयत्न चालू आहे. वास्तविक पहातां, अमेरिका व युरोप ह्यांमधील प्रवाशांच्या वहातुकीच्या मानाने आगबोटीमधील जागा जरूरीपेक्षां ज्यास्त झाली आहे. परीक्षेत ज्याप्रमाणे पहिल्या नंबराला लागणारे शेंवटचे पांच दहा गुण मिळविणे हेच अवघड असते, त्याप्रमाणेच बोटींचा दर ताशी दोन तीन मैल वेग वाढविण्यासाठी खर्चात वाढ फार होते. त्यामुळे वहातुक फायदेशीर पडत नाही व सरकारी सहाया-खेरीज आगबोट कंपन्यांचे भागत नाही असा अनुभव आहे.

'क्लीन मेरी' ने ता. २६ मे रोजी मोठ्या समारंभाने इंग्लंडमधील सौथहॅम्प्टन बंदरांतून अटलॅंटिक महासागरांत प्रथम प्रवेश केला. दर तीन आठवड्यांतून एकदां ह्याप्रमाणे जुलै २२ पर्यंत तीन प्रवास पूर्ण झाले म्हणजे तिच्या यंत्रांची तपासणी होऊन व जरूर त्या सुधारणा होऊन तिची नेहमीची पर्यटणे सुरू होतील. व्यापारीवर्गास वेळेचे महत्त्व विशेष असते. ह्या कारणाने पुढेमागे विमानमार्गाचा ते अवलंब करतील, हा संभव आगबोट कंपन्यांस दृष्टीआड करता येणार नाही. परंतु, हवेमध्ये दोन दिवस रिकामे बसण्यापेक्षा 'क्लीन मेरी'सारख्या आगबोटीत आपले कामकाज पहातां घेण्याची सोय व्यापाऱ्यांस व श्रीमंतांस जास्त रुचेल, अशी अपेक्षा आहे.

'क्लीन मेरी' ही बोट क्युनार्ड व्हाइट स्टार कंपनीच्या मालकीची असून ती तयार करण्यांत २३ लक्ष लोकांचे सहाय झालेले आहे. तिचे घनफळ पार्लमॅटच्या इमारतीपेक्षां मोठे आहे व ८०० लोक एकदम खान्यास बसतील, एवढे मोठे तिचे रेस्टोरंट आहे. दीड लक्ष लोकवस्तीच्या गांवास पुरेल, इतकी वीज तयार करण्याची शक्ति तिच्या विद्युत् यंत्रांत आहे व बोटीवरील विजेच्या तारांची लांबी ४ हजार मैल भरेल. ही प्रचंड बोट जगांतील पहिला नंबर पटकावणार असा रंग दिसतो. पहिल्या सफरीमध्ये तिने 'नॉर्मंडी'चे रेकॉर्ड मोडले नसले, तरी ते लवकरच मोडले जाईल, अशी अपेक्षा आहे.

आय. सी. एस. मधील भरती

आय. सी. एस. मध्ये लायक ब्रिटिश उमेदवारांची निवड करण्याचे नवे धोरण जाहीर झाल्यापासून सुमारे १०० उमेदवारांचे अर्ज दाखल झाले असल्याचे कळते.

रेशमी किड्यांची जपानमधून निर्गत

इटलीने ६० हजार ग्रॅम्स वजनाची उत्कृष्ट रेशमी किड्यांची अंडी नुकतीच जपानकडून खरेदी केली आहेत. आज चार हजार वर्षे, रेशमी किड्यांचा धंदा चीनमध्ये चालत आला आहे. सुमारे १,६०० वर्षांपूर्वी जपानमध्ये त्याचा प्रसार झाला. तेराव्या शतकांत फ्रान्स व इटली ह्या देशांतहि रेशमी सूत व कापड तयार होऊ लागले. एकोणिसाव्या शतकाचे मध्यास ह्या देशांतिल रेशमी किड्यांस रोग झाल्यामुळे धंदा बुडाला व चीन आणि जपान ह्यांतून रेशमाची निर्गत होऊ लागली. किड्यांची चांगली अंडी पुरविण्याचे कामहि जपानने केले, तथापि चीनमध्ये रेशमाचे उत्पादन पहिल्याप्रमाणेच जगाच्या निःस्पृहतेने कायम राहिले. १९११ चे सुमारास जपानने जोराची उडी मारली व १९३३ मध्ये उत्पादनाचे बाबतीत पहिला नंबर पटकावला. त्या साली जगांतील एकूण रेशमाच्या पाऊण हिस्सा रेशमी एकट्या जपानने पुरविले. शेकडा १५ टक्के इतका देखील हिस्सा चीनच्या वांटणीस आला नाही. किड्यांची उत्पत्ती वाढवणे व त्याचे नियंत्रण करणे हे काम जपानमध्ये एका सरकारी खात्याकडे सोंपविण्यांत आले आहे.

जपानने आपले चलन हलके केले

जपानच्या मध्यवर्ती बँकेने दर ग्रॅमच्या वजनास ३,१/२ च्या ऐवजी ३,३/४ येन ह्याप्रमाणे सोन्याच्या खरेदी-विक्रीची किंमत चढवली आहे. म्हणजे जपानी चलन १३ टक्क्यांनी हलके करण्यांत आले आहे. जागतिक व्यापारांत जपानला यशस्वी रीतीने चढाओढ करता यावी हा या धोरणाचा उद्देश आहे.

"बँक ऑफ फ्रान्स"चे भागीदार

बँक ऑफ फ्रान्सचे १,८२,५०० भाग (शेअर्स) ४०,००० लोकांच्या हातांत असून त्यापैकी ३५,००० भागीदार सामान्य स्थितीतलीं माणसे आहेत. २०० भागीदारांच्या हातीं मिळून पुष्कळ भाग असून बँकेच्या व्यवस्थापक मंडळीतले १२ सभासद निवडण्याची सत्ता हेच मूठभर लोक गाजवतात.

वेस्टर्न इंडिया ऑईल डिस्ट्रिब्यूटिंग कं. लि.

वरील कंपनीची १९३४ सालावडची वार्षिक सभा गेल्या आठवड्यांत मुंबई येथे भरली होती. कंपनीची पेट्रोल पुरवठा करण्याची मुंबई, मद्रास व कलकत्ता हीं तीन केंद्रे आहेत व कराची येथूनहि ह्यापुढे पुरवठा केला जाईल. कंपनीतर्फे गेल्या डिसेंबरांत सर फिरोज सेठना व मि. धैरा ह्यांनी रशियन ऑईल प्रॉडक्ट्स लि. च्या अधिकार्यांची लंडनमध्ये भेट घेतली. अशारीतीने उत्पादक व विक्रेत्या कंपन्यांमध्ये ह्यासंबंधी विचारविनिमय झाला. वेस्टर्न इंडिया ऑईल डिस्ट्रिब्यूटिंग कंपनीस पेट्रोलच्या विक्रीवर नफा झाला असला तरी एकूण हिशेब लक्षांत घेतां ३३ लक्ष रुपये निव्वळ तोटा आल्याचे आढळले. तथापि, पहिल्या वर्षाच्या १० लक्ष रुपये तोट्याचे मानाने ही प्रगति समाधानकारक समजली पाहिजे.

कलकत्ता ट्रामवे कं. लि.

ह्या कंपनीची वार्षिक साधारण सभा लंडनमध्ये नुकतीच भरली होती, त्या वेळी सदरहु कंपनीस १९३५ साली सुमारे १० लक्ष रुपये नफा होऊन भागीदारांस ९ टक्के दराने डिव्हिडंड दिल्याचे जाहीर झाले. गेल्या पांच वर्षांत कलकत्त्यामधील ट्रामवेची वहातूक बरीच वाढली आहे. १९३१ साली ट्राममधून एकूण ८ कोटी ३२ लक्ष उताऱ्यांनी प्रवास केला. १९३५ साली हा आंकडा १० कोटी १५ लक्ष झाला. दर माणशी प्रत्येक मैली भाडे एका पैहून कमी पडते, त्यामुळे बसेसच्या स्पर्धेचा ट्रामगाड्यांचे उत्पादनावर प्रतिकूल परिणाम झालेला नाही.

स्फुट विचार

नवीन कर्ज कां काढलें ?

बारा कोटि रुपयांचें पावणे तीन टक्के व्याजाचें हिंदुस्थान सरकारचें नवें कर्ज अत्यंत यशस्वी रीतीने उभारण्यांत आलें, ह्यांत संशय नाहीं. परंतु सरकारने ह्याच वेळीं कर्ज काढलें तें कोणत्या उद्देशानें काढलें, ह्या संबंधानें मात्र मतवेचिच्य दिसून येतें. विलायतेंतलें कर्ज परत देऊन टाकण्यासाठी ही रकम उभी केली गेली असें म्हणावें तर तिची आवश्यकता होती अशी कल्पना करण्यास आधार नाहीं. नवीन कर्ज न काढतांही विलायती कर्जाची फेड आपण करूं शकूं असें सर जेम्स ग्रिग ह्यांनीं असेंहीत बोलून दाखविलें होतें आणि त्यांचा हा संकल्प पुरा न होण्यासारखा बदल परिस्थितीत झालेला नाहीं. सरकारच्या तात्पुरत्या खेळत्या कर्जाची रकम फुगल्या कारणानें तिच्यापैकीं बारा कोटि रुपयांचें रूपांतर मध्यम मुदतीच्या कर्जांत करणें हाहि सरकारचा हेतु असणें शक्य नाहीं. कारण, ट्रेझरी विलांची सरकारनें देणें असलेली रकम अगदी लहान आहे. अलीकडे सरकारनें पोस्टल सेव्हिज बँकांतील ठेवींवरील व्याजाचा दर आणि पोस्टल कॅश सर्टिफिकेटांचा दर उतरवल्यामुळे त्या द्वारांनीं पैसा कमी येतो, ती तूट भरून काढण्याकरितां सरकारनें नवें कर्ज काढलें असलें पाहिजे असा कित्येकांचा तर्क आहे. सरकारी वर्षास नुकताच प्रारंभ झाला असल्यानें ह्या कल्पनेंत कितीसें तथ्य आहे, हें सांगणें कठीण आहे. वस्तुस्थिति अशी दिसते कीं, बाजारांत पैशाचा पुरवठा विपुल झाला असल्याचें आणि आपला फाजील पैसा गुंतवण्याचें बँकांस साधन नसल्याचें दिसून येतांच उतरलेल्या व्याजाच्या दरानें बारा कोटि रुपयांची रोकड कर्जाच्या स्वरूपांत उभी करून ठेवावी आणि जरूरीप्रमाणें तिचा उपयोग करावा असें हिंदुस्थान सरकारच्या फडणविसांनीं ठरविलें असलें पाहिजे, हेंच अनुमान नवीन कर्जासंबंधानें युक्त वाटतें. सरकारी कर्जरोख्यांवरील व्याजाचा दर पावणे तीन टक्क्यांपर्यंत उतरवतां येणें ही विशेष महत्त्वाची गोष्ट आहे आणि ह्या पैशाचा योग्य विनियोग फडणविसांस करतां येण्यासारखा आहे. नवीन कर्जाच्या बाबतीत सरकारला अपूर्व यश आलें, तेव्हां आतां साडे तीन टक्क्यांच्या प्रॉमिसरी नोटींचें रूपांतर हलक्या व्याजाच्या कर्जांत करण्याचा मार्ग मोकळा झाला आणि लवकरच ह्यासाठी नवें कर्ज निघणार असा कित्येकांनीं कयास केला होता. पण त्यांत कांहीं तथ्य आहे असें वाटत नाहीं. ह्या नोटांचा बाजारभाव ९९ च्या आसपास येतांच कित्येकांनीं त्यांच्या रूपांतराविषयींच्या सूचना मार्गें केल्या होत्या. तथापि, शंभर कोटींच्या वरच्या किंमतीच्या ह्या कर्जरोख्यांस हात लावण्याचें धाडस सरकार करिले असा रंग दिसत नाहीं आणि त्यास परिस्थिति अनुकूल आहे असेंही म्हणतां येत नाहीं. निदान, बारा कोटींचें नवें कर्ज ही वरील प्रकारच्या साडेतीन टक्केवाल्या नोटांच्या अदलाबदलीची पूर्वतयारी आहे, असें मानण्यास जागा नाहीं. अनुकूल परिस्थितीचा योग्य वेळीं फायदा घेऊन पैसा उभारून तयार ठेवणें एवढाच नवीन कर्जाचा उद्देश दिसतो.

ऑक्सिनिया इटलीच्या साम्राज्यांतील घटक बनला

इटली व ऑक्सिनिया ह्यांचेमधील युद्ध संपून ऑक्सिनियाचे दशहा रास तफारी ह्यांनीं देशत्याग केला आहे व ते लंडनमध्ये

दाखल झाले आहेत. इटलीनेंही ऑक्सिनियाच्या राज्यव्यवस्थेबाबत तरतूद केली असून इटालियन पूर्व आफ्रिकेंत त्या देशास सामील केलें आहे. इरिट्रिया, अम्समारा, गॅला सिडमो, हरार व सोमालिलॉंड ह्या पांच प्रांतांवर प्रत्येकीं एक गव्हर्नर नेमण्यांत यावयाचा असून अडिस अबाबा येथें इटालियन पूर्व आफ्रिकेच्या व्हाइसरॉयचें वास्तव्य असणार असल्याचें जाहीर झालें आहे. अशा रीतीनें ऑक्सिनियाची वासलात लागली असून राष्ट्रसंघास धाड्यावर बसविणाऱ्या इटलीची आज तरी सरशी झाल्याचें दिसतें. राष्ट्रसंघ आतां इटलीसंबंधीं काय धोरण ठेवणार, इकडे सर्व जगाचे डोळे लागून राहिले आहेत. आर्थिक दंडयोजना प्रभावी ठरली नाहीं व इटलीनें आपला हट्ट तडीस नेला, आतां इटलीस विनाकारण कां ज्यास्त दुखवा ? असा पोक विचार इंग्लंड व फ्रान्स ह्या राष्ट्रांस सुचल्यास आश्चर्य नाहीं; परंतु आपणास न जुमानणाऱ्या इटलीस राष्ट्रसंघ पूर्ववत् आपल्या सभासदत्वाचें मानाचें स्थान देणार कां काय ह्याविषयीं शंका आहे. इटली ऑक्सिनिया पचवणार, हें उघड दिसत आहे, परंतु त्यास इतर राष्ट्रे संमति देण्यास कशी व केव्हां तयार होतील, एवढाच प्रश्न आहे. तथापि, राजकारणांत मुरलेल्या मुत्सद्यांस तो अवघड नाहीं हें खरें. इकडे ऑक्सिनियाबद्दल मात्र सर्व जगास सहानुभूति वाटत आहे, परंतु केवळ तिच्या मदतीनें रास तफारीस पुनः राज्यप्राप्ति होणें अशक्य आहे.

पुढें काय ?

इटलीनें ऑक्सिनिया आपल्या साम्राज्यांत सामील केला असून तेथील नव्या राज्यव्यवस्थेस राष्ट्रसंघानें मुकाट्यानें मान्यता द्यावी अशी त्याची अपेक्षा आहे. संघाच्या दंडयोजनेची क्षिती न बाळगतां इटलीनें ऑक्सिनियन युद्ध चालू ठेवून तें अखेरीस जिंकलें व शत्रूच्या मुरखाची व्यवस्था लावली. आतां राष्ट्रसंघानें निष्कारण गडबड करून वितुष्ट कां राखावें व दंडयोजनेची भाषा कां वपरावी ? असा मुसुलोनीचा सवाल आहे. आपण कोणत्याहि युरोपियन राष्ट्रांचें नुकसान केलें नाहीं आणि कोणाच्याहि हितसंबंधांस बाध आणला नाहीं; तसेंच, ह्या पुढें इंग्लंड व फ्रान्स ह्या राष्ट्रांशीं सलोख्यानें वागण्याची इटलीस आतुरता आहे; तेव्हां जणू काय ऑक्सिनियांत कांहींच घडलें नाहीं असें समजून राष्ट्रसंघानें आपलें कार्य चालवावें असें त्याचें म्हणणें आहे. ह्या कोटिक्रमानें राष्ट्रसंघास पेंच पाडला आहे. आपली दंडयोजनेची धमकी निष्फळ ठरली असल्याची त्यास जाणीव आहे आणि इटलीनें गिळलेलें ऑक्सिनियाचें माणीक बाहेर काढण्यासाठी युद्ध करावें लागल्यास ती जबाबदारी अंगावर घेण्याची त्याची तयारी नाहीं. राष्ट्रसंघाच्या असल्या असहायतेचा इटलीनें पूर्ण फायदा घेतला असून संघाच्या हातून आपल्या विरुद्ध कांहींच विधातक असें होऊं शकणार नाहीं अशी त्यास खात्री वाटत आहे. दंडयोजना बंद करावी तर इटलीच्या दंडेलीपुढें राष्ट्रसंघास माघार घ्यावी लागली अशी कबुलीच दिल्यासारखें होणार, म्हणून कित्येकांचें मन त्यांस स्वात आहे. पण इटलीशीं वैमनस्य वृथा चालू ठेवण्यांत तरी काय फायदा आहे ? त्याच्या योगानें पाश्चात्य राष्ट्रांतली आर्थिक परिस्थिति ज्यास्त विघटेल आणि इटलीचें नुकसान म्हणजे पर्यायानें सर्व युरोपचें नुकसान आहे असा पोक विचार कांही जण व्यक्त करीत आहेत. इकडे राष्ट्रसंघाच्या सभा पुढें पुढें ढकलण्यांत येत असून मुखाच्या प्रश्नासहात घालण्याची

कोणत्याच प्रमुख राष्ट्रांची तयारी दिसत नाही. युरोपांत कोठे तरी उचापत काढण्याची इटलीची तयारी चालली असल्याविषयीच्या बातम्या गेल्या आठवड्यांत प्रसिद्ध झाल्याने राष्ट्रसंघ हातवळ झाला असल्याची प्रचीति दृढतर होत आहे. चीन व जपान ह्यांचे वितुष्ट वाढत असून प्रकरण हातघाईवर येण्याची भीति उत्पन्न झाली आहे. ह्या रीतीने जगांत चोहोंकडे अशांतता माजून राहिली असल्याने आर्थिक परिस्थिति सुधारण्याच्या मार्गात विलक्षण अडचणी उपस्थित झाल्या आहेत. त्यांमधून मार्ग पुढारी राष्ट्रांनी काढावयाचा नाही तर कोणी काढावयाचा? आंतरराष्ट्रीय संबंधांमध्ये बेवंदशाही माजून गेली असता मागील इतिहासाची पुनरावृत्ति झाल्यावांचून राहणार नाही ह्याची जाणीव सध्याच्या आधुनिक सुधारणेच्या काळांत करून देण्याचा प्रसंग यात्रा, हे मानवी संस्कृतीचे दुर्दैव आहे.

अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघाच्या महाराष्ट्रातील कामाचा अहवाल

राष्ट्रीय सभेच्या मुंबई येथील अधिवेशनांत पास झालेल्या एका ठरावानुसार अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघाची स्थापना करण्यांत आली. ह्या संघाने महाराष्ट्रांत केलेल्या कार्याच्या अहवालाची एक प्रत संघाच्या व्यवस्थापक मंडळावरील महाराष्ट्राचे सभासद श्री. वैकुंठराय ल. मेहता ह्यांचेकडून आमचेकडे आली आहे. साल अखेर महाराष्ट्रांत संघाचे ७ तंत्री, २१ साधारण सभासद, १८ अवैतनिक कार्यकर्ते व ३ पगारी कार्यकर्ते होते. हाताने काम बनवणे, घोंगड्या करणे, कातडी कमावणे आणि त्याच्या वस्तू बनविणे व फळांचा रस काढून तो टिकवणे ह्या महाराष्ट्रांतील चार धंद्यांकडे संघाने प्रथम लक्ष दिले. जुन्नर येथील हातकामदाच्या धंद्यास तेजी येत असून दहा पंधरा माणसांस नवीन काम लागले आहे. घोंगड्यांच्या धंद्याबाबत संशोधनपूर्वक अभ्यास करण्यासाठी एका इसमाची योजना करण्यांत आली आहे. संघाचा संदेश व कार्याची दिशा ह्यांचे लोण खेड्यांपाड्यांपर्यंत पोचावे, ह्याकरिता निरनिराळ्या विषयांवर मराठीमध्ये पत्रके छापून ती वाटण्यांत आली. गेल्या वर्षीत विलेपार्ले येथे एक व पंढरपूर येथे दोन अर्शा एकूण तीन ग्रामोद्योगाची प्रदर्शने भरली होती. कित्येक नव्या उपक्रमासंबंधी चौकशी करण्यांत आली व शेतकरी, दुकानदार आणि गिःहाईक ह्यांच्यामध्ये परस्परांचे हितसंबंध वाढविण्याची खटपट केली. (१) संघाने पुरस्कार केलेल्या वस्तूंचा वापर वाढविणे, (२) स्वच्छता व आरोग्य यांच्याबद्दल जातीने खटपट करणे, (३) मरणोन्मुख धंद्यांचे पुनरुज्जीवन करणे व (४) काम करणारांस कांहीं विशिष्ट किमान मजुरी तरी मिळेल अशी योजना करणे, ह्या गोष्टींकडे कार्यकर्त्यांनी लक्ष पुरविण्याचे ठरविले आहे. श्री. वैकुंठराय मेहता ह्यांच्या नेतृत्वाखाली संघाचे काम व्यवस्थित चालू आहे. तथापि, त्याचे क्षेत्र वाढविण्यास उत्साही व निरपेक्ष कार्यकर्त्यांची जरूरी संघास वाटत असेल, तर इतर भागगडींपासून दूर राहून केवळ हेच समाजोपयोगी कार्य करण्याची इच्छा असणारांस त्यामध्ये उत्कृष्ट संधि प्राप्त होण्याजोगी आहे.

व्यापारविषयक माहिती व आंकडे पुरविणारी कचेरी उद्योगधंदे, व्यापार, शेती इत्यादि संबंधीच्या माहितीचे आंकडे योग्य वेळी वक्तृशीरपणे पुरविले जाणे आर्थिक प्रगतीस सहायक

आहे. जगांतील सर्व पुढारलेल्या राष्ट्रांत हे काम व्यवस्थितपणे केले जाते व त्यामुळे आर्थिक घडामोडींची माहिती मिळून त्याप्रमाणे धोरण आंखण्यास सोयीचे होते. हिंदुस्थानांत अशा व्यवस्थेचा अभाव आहे, ही गोष्ट अनेक वेळां सरकारच्या निदर्शनास आलेली असून, त्या संबंधांत सुधारणा होणे इष्ट आहे व त्याबाबत निश्चित योजना केली पाहिजे, ह्याची जाणीव त्यांस आहे असे सांगण्यांत येते. हिंदुस्थान सरकारच्या व्यापारविषयक खात्याची माहिती जमा करणारी कचेरी कलकत्ता येथे आहे, ती दिल्लीस नेण्यासंबंधी वाटाघाट सध्या चालू असल्याचे समजते. देशांतील बेकारांची संख्या, इत्यादि सारख्या अत्यंत उपयुक्त विषयाच्या माहितीचे काम ही कचेरी हाती होईल, तर तिची उपयुक्तता वाढेल, ह्यांत संशय नाही. ह्या बाबींचा विचार चालला असल्याची वदंता आहे.

पारशी समाजामधील बेकारीनिवारण

सर सोराबजी पोचखानवाला, सर जहांगिर कोयाजी व मि. डी. जे. इराणी ह्यांनी पारशांमधील बेकारी निवारणासाठी योजना करण्याचे कामी पुढाकार घेतला असून बेकारांची संख्या, त्यांस सध्या मिळत असलेली मदत, त्यांची लायकी, इत्यादीसंबंधी आंकडेवार माहिती प्रथम जमा करण्यांत येणार आहे. हलक्या पगारावर कां होईना, पण पारशी बेकारांना काम लागवे, असा ह्या प्रयत्नांचा हेतु असून जरूर तेथे पुरवणीदाखल मदत करण्यांत यावयाची आहे. प्रयोगादाखल योजना अंमलांत आणावयाची म्हटल्यास दरमहा दहा हजार रुपये ह्याप्रमाणे तीन वर्षेपर्यंत पुरेल इतक्या रकमेचा फंड जरूर आहे, असे उत्पादकांचे म्हणणे आहे.

मद्रास इलाख्यांतील कायदेपंडितांची उमेदवारी

कायद्याची पदवी मिळवणारासाठी मुंबई विश्वविद्यालयाच्या परीक्षेचा दोन वर्षांचा अभ्यासक्रम आहे व पदवीधर वकील एकदम सनद काढून काम चालवू शकतो. मद्रास इलाख्यामध्ये, कायद्याची पदवी मिळाल्यानंतर होतकरू वकिलांने एका जुन्या वकिलाकडे निदान एक वर्षभर उमेदवारी केली पाहिजे असा निर्बंध आहे. ह्याखेरीज, त्यास वकिलीच्या धंद्यासंबंधीची परीक्षा द्यावी लागते आणि मग त्याचे नांव नोंदले जाते.

जमीनमहसुलांत सूट

शेतीच्या मालाचे भाव अजून सुधारले नसल्याकारणाने, १९३५-३६ सालाबाबतच्या जमीनमहसुलांत कांहीं सवलत देण्याचे मुंबई सरकारने ठरविले आहे. तथापि, पूर्व खानदेश, पश्चिम खानदेश, अहमदनगर व सोलापूर ह्या जिल्ह्यांच्या वांट्यास कांहींच सूट आलेली नाही. पुणे जिल्ह्यांतील मुळशी पेठ्यांत व नाशिक जिल्ह्यांतील कांहीं गांवांस रुपयांत चार आणे सूट मिळाली आहे. त्याचप्रमाणे, सातारा जिल्ह्यांतील कांहीं गांवांस दोन आणे सूट देण्यांत आली आहे.

‘शेती आणि शेतकरी’

ह्या मासिकाच्या जून १९३६ च्या अंकांत शेतकी खात्याच्या १९३४-३५ सालच्या अहवालांतून घेतलेल्या कांहीं महत्वाच्या गोष्टींची माहिती देण्यांत आली आहे. ‘काजू,’ ‘पिकांचे शत्रू,’ ‘तंबाखूच्या पाण्याचा उपयोग,’ ‘कोंबड्यांची जोपासना’ इत्यादि लेखाहि वाचनीय आहेत.

सोने, फ्रेंच चलन आणि हुंडणावळ

फ्रान्समध्ये कायदे मंडळाच्या निवडणुकी होऊन नवीन प्रधान-मंडळ अधिकारारूढ झाल्याने आणि त्या मंडळाचा विशेष ओढा समाजसत्तावाद-प्रेरित धोरण व आर्थिक योजना अमलांत आणण्याकडे असल्याने तेथे अस्वस्थता माजून राहिल्याच्या बातम्या आल्या आहेत. फ्रेंच सरकारची सांपत्तिक स्थिति आज कित्येक वर्षे ओढागस्तपणाची राहिली असून बजेटांत तूट सारखी येत आहे आणि राष्ट्रीय कर्ज वाढत आहे. उद्योगधंदे व व्यापार ह्यांची अंतर्गत परिस्थितिहि फ्रान्समध्ये असमाधानकारक आहे. ह्या अंतस्थ दुःस्थितीचे एक महत्त्वाचे लक्षण म्हटले म्हणजे फ्रेंच चलनाची दुरवस्था हे आहे. जगातील राष्ट्रांमध्ये सोन्याची वांटणी विषम झाल्याने ते महागले आहे. ह्याचाच अर्थ, अनेक देशांतील राष्ट्रीय चलनाची किंमत उतरली आहे. चलनाच्या कायद्याने अमूक रुपयास एक तोळा सोने असा दर सरकारने ठरवला आणि आर्थिक घडामोडींमुळे सोन्याचा भाव बाजारांत निराळा असला तर ह्या दोहोंचा मेळ सरकारास बसवावा लागतो. ग्रेटब्रिटन, अमेरिका, बेलजम वगैरे राष्ट्रांनी ह्या रीतीने आपली चलने व सोने ह्यांच्या किंमतीची एकवाक्यता दर बदलून घडवून आणिली आहे. परंतु असा बदल करणे हा राष्ट्रीय इभ्रतीचा प्रश्न आहे ह्या भावनेने फ्रेंच सरकार चलनाच्या व सोन्याच्या पूर्वीच्या दरास चिकटून बसले आहे. हे धोरण यशस्वी होणार नाही ह्या भीतीने फ्रेंच जनता सोने बाहेर देशांत पाठवात आहे किंवा नेटांच्या मोबदला ते घेऊन संग्रही ठेवत आहे. ह्या कारणाने लोकांचा फ्रान्समध्ये व फ्रान्सच्या बाहेर फ्रेंक ह्या चलनावरचा विश्वास ढळमळला असून बँक ऑफ फ्रान्सच्या निर्धातल्या सोन्यास सारखी ओहोटी लागली. फ्रँक, डॉलर व स्टर्लिंग म्हणजे पौंड ह्यांच्या परस्पर किंमती स्थिर रहाव्या ह्यासंबंधाने बँक ऑफ इंग्लंड व ब्रिटिश फंडनवीस ह्यांनी दक्षता बाळगली आहे. फ्रान्समधले नवे प्रधानमंडळ चलनाव्यवस्थापूर्वीच्या धोरणांत बदल करत की काय आणि बँक ऑफ फ्रान्सच्या घटनेत व व्यवहारांत हात घालते की काय ह्याविषयी शंका उत्पन्न झाल्याकारणाने फ्रँकचा दर अस्थिर झाला आहे आणि फ्रान्समधून सोन्याच्या निर्गतीचा चाललेला ओघ वाढला आहे. गेल्या आठवड्याच्या मध्यास फ्रँकचा भाव एका पौंडास ७६^१/_४ फ्रँक इतका एकदम उतरला. ह्याप्रमाणे फ्रँकची घसरगुंडी होऊ लागली असता ब्रिटिश फंडनवीशी खाते व बँक ऑफ इंग्लंड त्यास कसे सावरून धरणार? सोने उतरणार ह्या भीतीने मुंबईच्या बाजारांत कमी भावाने त्याची बरिच विक्री झाली आणि बाजारभाव तोळ्यास ३४^१/_४ रुपयांवर घसरला. फ्रेंच सरकार चलन व हुंडणावळ ह्यांचे बाबतीत कोणते धोरण स्वीकारणार हे निश्चित झाल्यावाचून बाजारांत असली अस्थिरता माजून रहाणे स्वाभाविकच होते. फ्रेंच राष्ट्रने आपल्या चलनाची किंमत कमी करून इंग्लंड, अमेरिका वगैरे देशांचा किंचित गिरवावा अशी इच्छा सर्वत्र प्रकट करण्यांत येत आहे. पण काल्पनिक राष्ट्रीय इभ्रत व चलनाचे स्थैर्य ह्यांपैकी कोणत्या बाबीस नवे फ्रेंच प्रधानमंडळ महत्त्व देते, ह्यावर सोन्याची बाजारांतली किंमत अवलंबून रहाणार आहे हे उघड आहे.

अलीकडे इंग्लंड, फ्रान्स व अमेरिका ह्यांच्यामधल्या हुंडणावळीची परिस्थिति कशी बदलत आली आहे आणि सोन्या-

च्या बाजारभावांत काय फेरबदल झाले आहेत, ह्या विषयीची कल्पना तत्संबंधी प्रसिद्ध झालेल्या आंकड्यांवरून येईल. ह्या रीतीची चर्चाचिचल होऊ नये म्हणून सोने व फ्रेंच हुंडणा ह्यांची खरेदी-विक्री पद्धतशीर रीतीने इंग्लंडमध्ये केली जात असल्याचा उल्लेख वर आलाच आहे. जरूरीप्रमाणे केल्या जाणाऱ्या ह्या व्यवहारांचा अपेक्षित उपयोग न होता हुंडणावळीचे दर विघडले आहेत. ह्यावरून फ्रान्समधल्या परिस्थितीचे परिणाम कोणते व कसे घडून आले आहेत ह्याची कल्पना येते.

बृहन्महाराष्ट्राची औद्योगिक उन्नति

बृहन्महाराष्ट्राच्या साखरेचा कारखाना.

बृहन्महाराष्ट्राची औद्योगिक प्रगति घडवून आणण्याच्या ध्येयाने दि बृहन्महाराष्ट्र शुगर सिंडिकेट लिमिटेड स्थापन करून व ११ जानेवारी १९३५ रोजी कमेन्सींग सर्टिफिकेट मिळवून उत्पादकांनी कार्याला आरंभ केला. कंपनीचे मॅनेजिंग एजन्ट ह्यांस स्वतंत्र अधिकार नसून कंपनीच्या कारभाराची सर्व सूत्रे संचालक मंडळाचे बोर्ड व पोट कमेथ्या ह्यांच्या हाती ठेविली आहेत व त्यांचेकडूनच सर्व कार्यक्रम व योजना आंखल्या जातात आणि खर्चाची आकारणी करून दिली जाते. खर्चाकरिता लागणाऱ्या रकमा म्यानेजिंग एजन्टास स्वतंत्रपणाने व्याकेंतून काढता येत नाहीत आणि त्यांस वाटेले तसा पगार किंवा फायदा काढण्याची सवडहि ठेविलेली नाही. महाराष्ट्रातील काही कंपन्यांनी भागीदारांना त्यांनी घेतलेल्या भागांवर कित्येक वर्षे नफा न दिल्यामुळे म्यानेजिंग एजन्टांच्या पद्धतीवरील महाराष्ट्रीय जनतेचा विश्वास उडालेला दिसतो व त्यामुळे नवीन कंपन्यांचे शेअर विकत घेण्याचे वेळी महाराष्ट्र जनतेचे मन साशंक होणे साहजिक आहे. सबब या कंपनीच्या म्यानेजिंग एजन्टांबद्दल वरील खुलासा केला आहे. हल्ली मॅनेजिंग एजन्ट श्रीयुत आगाशे, वकील, हे एकटेच आहेत. भांडवल देणारे महाराष्ट्रीय, मॅनेजिंग एजन्टांत भागीदार होण्यास तयार असल्यास त्यांना भागीदार घेण्याची तजवीज संचालक मंडळ करील.

कारखान्याकरिता लागणारा ऊस स्वतःच्या जमिनीत व स्वतःच्या लागवडीने माफक किंमतीत मिळण्याची तजवीज कंपनीने केली आहे. निरनिराळ्या कामासाठी महाराष्ट्रीय तज्ज्ञ योग्य वेळी कंपनी नेमणार आहे. साडेचार हजार टन साखर करण्याची मशिनरी आणणेची योजना संचालक मंडळाने आखलेली आहे व तिला पांच लक्ष रुपये लागतील. ही रकम सप्टेंबर १९३६ पर्यंत कंपनीला मिळाली पाहिजे. शेअरच्या भांडवलावर कंपनीची मशिनरी आणावी, डिबेन्चर्स किंवा कर्ज शक्य तोंवर काढू नये, असे संचालक मंडळाने ठराविले आहे. आजामितसि व्यांकांकडून मिळणाऱ्या दोन किंवा तीन टक्के व्याजापेक्षा जास्त व्याज कंपनीच्या शेअरला देता येण्यासारखी अनुकूल परिस्थिति खात्रीने आहे. साखरेच्या धंद्याला संरक्षण मिळाल्यामुळे हिंदुस्थानांत सुमारे शे-सवाशे साखरेचे नवे कारखाने निघाले, पण बृहन्महाराष्ट्राच्या समाईक भांडवलावरचा असा हा एकच कारखाना आहे. तो यशस्वी करण्याची जबाबदारी बृहन्महाराष्ट्रीय जनतेवर आहे. कंपनीचे शेअर विकत घेऊन आणि इतर मार्गांनी वरील जबाबदारी महाराष्ट्रीय जनता पार पाडील अशी आशा आहे.

विष्णु नारायण वर्तक

अध्यक्ष,

दी बृहन्महाराष्ट्र शुगर सिंडिकेट, लिमिटेड.

सहकारी चळवळ

बाशी सेंट्रल बँकेच्या शाखेचें उद्घाटन

कै. भाऊसाहेब साने ह्यांनीं १९०६ मध्ये स्थापन केलेल्या ह्या बाशी सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँकेने आपल्या कार्यक्षेत्रामध्ये ठिक-ठिकाणी शाखा काढण्याचें ठरविलें आहे. त्याप्रमाणें पहिली शाखा बाशी-सोलापूर रस्त्यावरील वैराग ह्या महत्त्वाच्या जागी फेब्रुवारीमध्ये स्थापन करण्यांत आली. तिचें औपचारिक उद्घाटन ता. ३१ मे रोजी श्री. भाऊराव साने ह्यांच्या हस्ते झालें. वैरागची लोकसंख्या सुमारे चार हजार असून तेथें व्यापारहि बराच चालतो. येथें पूर्वी एक पतपेढी होती, तिची नोंद नुकतीच रद्द झाली आहे. बँकेने तूर्त तेथें कच्च्या मालाचे तारणावर कर्ज देण्याचा व्यवहार करण्याचें ठरविलें आहे.

श्री. महालिंग आप्पा होसाळी ह्यांनी श्री. साने ह्यांचे अध्यक्षपदासाठी नांव सुचविलें व श्री. प्रभाकरपंत केसकर ह्यांनी अनुमोदन दिलें. श्री. अवचट, श्री. धर्माधिकारी, श्री. होसाळी, श्री. बाबुराव वंड इत्यादींचीं भाषणें झाल्यावर अध्यक्षांनी सहकारी चळवळ ही उत्तम नागरिक बनविण्यास कशी शिकविते, हें स्पष्ट केलें. वैरागच्या शाखेमार्फत, सुरक्षितपणाची खात्री पटेल त्याप्रमाणें सर्व तऱ्हेचा व्यवहार सुरू करण्याचा मॅनेजिंग बोर्ड विचार करील असें त्यांनी सांगितलें व बँकेने सुरू केलेल्या उपक्रमाचा सर्वांनी भरपूर फायदा घ्यावा अशी विनंति केली.

असिस्टंट रजिस्ट्रार, श्री० भागवत, ह्यांची कर्तव्यनिष्ठा

सहकारी खात्याचे असिस्टंट रजिस्ट्रार श्री. एन. पी. भागवत ह्यांचा पाचगणी येथें मुकाम असतांना त्यांनीं ढोंगराच्या पायथ्याशीं सुमारे तीन मैलांवर असलेल्या चिखली ह्या खेडेगांवास भेट देऊन तेथील कृष्णा खोऱ्यातील कोकणी लोकांकरितां काय कार्य करतां येईल, ह्याचें समक्ष निरीक्षण केलें. जाण्याची वाट धोक्याची असल्याबद्दल त्यांस दिलेल्या भयसूचना बाजूस सारून ते वाई तालुक्याचे यूनिअन सुपरवायझर, श्री. रुकडे व अॅग्रि. ऑर्गनायझर ह्यांचे समवेत निघाले. त्या तिघांसहि वाटेत एका कोकणी माणसाचा आधार घेऊन सरपटत उतरावें लागलें. असिस्टंट रजिस्ट्रार साहेबांनीं मोठ्या धैर्याने व चिकाटीने ह्या कष्टाच्या वाटेनें जाऊन गांवातील लोकांस सहकारी सोसायटी व ग्रामसुधारणा ह्यांचें महत्त्व पटवून दिलें. रात्री आठ वाजतां तिघेहि परत फिरले व विजेच्या टॉर्चच्या उजेडांत ढोंगर चढून मुकामास आले. कृष्णा खोऱ्यातील ह्या अवघड मुलखास असे. रजिस्ट्रारच्या हुद्यावर असलेल्या अधिकाऱ्यांनीं चापूनी भेट दिलेली नव्हती, ह्या दृष्टीने श्री. भागवत ह्यांनीं हें 'रेकॉर्ड'च केलें आहे, असें 'अर्थी'चे एक बातमीदार लिहितात.

सारस्वत को. बँक लि. मुंबई

वरील बँकेची ठाकुरद्वारांत एक उपशाखा उघडण्याचा समारंभ गेल्या आठवड्यांत सहकारी खात्याचे रजिस्ट्रार, श्री. पंजाबी, ह्यांचे हस्ते झाला. ह्या उपशाखेचे रोजचे हिशेब मुख्य कचेरीच्या हिशेबांत सामील करून घेण्यांत येतील.

मुंबईत नवी सहकारी पतपेढी

'टाइम्स ऑफ इंडिया' च्या नोकरांसाठी एक पतपेढी नुकतीच स्थापन झाली आहे. आजच तिच्या सभासदांची संख्या ६५० आहे.

धी सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया लि०

कडून

हिंदुस्थानांतील प्रजेच्या हितासाठीं अनेक नाविन्यपूर्ण उत्कृष्ट योजना.

होम सेविंग खातें | सोने विक्री खातें
५ तोळे व १० तोळे लगडी

चालू खातें | सेफ डिपॉझिट व्हॉल्यू | विमा खातें
खातें खातें

त्रैवार्षिक कॅश सर्टिफिकेट | एक्झिच्यूटिव्ह आणि
खातें | ट्रस्टी खातें

सविस्तर माहितीकरितां पत्रव्यवहार करा:—

स्वदेशप्रमी लोकांनीं स्वदेशी संस्थेला उत्तेजन देणें हें त्यांचें कर्तव्य आहे. जनतेची सेवा करणें हेंच आमचें ध्येय आहे. वरील स्वदेशी संस्थेकडून मिळणाऱ्या फायद्याचा अनुभव प्रत्येकानें घ्यावा.

सो. न. पोचखानवाला,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

CONFIDENCE

is a worth-while asset in business building. The success that has attained Hindusthan's efforts to serve the public has its origin in public confidence, its

YEARS OF

Efficient Management, Fair Dealings, Prompt Settlement of Claims, Liberal Terms, Enterprize, Judicious Reserves, Sound Investments, Huge Assets and Useful Service

HAS CREATED

PUBLIC CONFIDENCE

The following figures will convince you :

NEW BUSINESS

This year 1934-35

Exceeds

2 CRORES & 50 LAKHS

BONUS

PER THOUSAND PER YEAR

On Endowment Rs. 23 On Whole Life Rs. 20

HINDUSTHAN

Co-operative Insurance Society, Ltd.

(ESTD. 1907)

Branches : Bombay, Madras, Delhi, Patna, Lahore, Lucknow, Dacca.

Offices : throughout India & the East.

S. C. MAJUMDAR, N. SARKAR,
MANAGER : Bombay Branch. | General Manager.

POONA OFFICE — 180, Budhwar Peth.

अखिल भारतीय ग्रामोद्योग संघ

खेड्यांतील जनावरें सुधारण्याची योजना

आणि

तदंगभूत उद्योगधंदे

लेखक—श्री. जे. एन. मानकर, मंत्री, जीवदया मंडळ
कालवादेवी, मुंबई नंबर २.

खेड्यांत शेतकऱ्यांना साधारणपणे खालील कारणासाठी जनावरें बाळगावीं लागतात:—

(१) शेतीकाम, वाहन व वहातूक यासाठी चांगले बैल व रेढे ह्यांची जरूरी असते.

(२) घरच्या उपयोगापुरत्या दूधदुभत्यासाठी सामान्य प्रतीच्या म्हशी व गाई ठेवतात. लोणी व तूप यांचा धंदाहि त्यायोगे चालतो. शिवाय वळूहि ठेविलेले दिसतात.

(३) कमजोर व वांझोटी जनावरें स्वताच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरून शिवाय त्यांच्या नैसर्गिक मृत्यूनंतर त्यांच्या कातड्यांचाहि उपयोग होतो.

(४) पैसा उभारण्यासाठी शेतकऱ्याला जेव्हां रोख पैशाची नड लागते तेव्हां तो, नवो असलेले किंवा नवीन घेतलेले जनावर विकून टाकतो. पण या अपरिहार्य गरजेचे पर्यवसान शेतकऱ्याला विक्रीची चटक लागण्यांत झालेले आहे. म्हणजे, जो शेतकरी पूर्वी केवळ गरजेसाठी म्हणून जनावर विकत अस तोच आतां आपली जनावरें बेधडक कसायाला विकू लागलेला आहे आणि यामुळे खेड्यांतील गोधनाला गळती लागली आहे. वास्तावेक रीतीने पाहिले तर खेड्यांतील प्रत्येक जनावर आपल्यापरी उपयोगी आहेच, पण ही उपयोगी असणारी जनावरें कमी खर्चात फायदेशीर कशी होतील हें पाहणे आज आवश्यक झाले आहे. त्यासाठी कांहीं योजना आंखावयास पाहिजे. अशा प्रकारच्या दुहेरी कारणासाठी मूळ चांगल्या प्रकारच्या गाईची पैदास करणे आवश्यक आहे.

कामाची रूपरेखा:—हे काम करून इच्छिणाराने परिस्थितीची पूर्ण माहिती करून घेऊन खालील आंकडेवार माहिती जमवावी:—

(१) उपरिनिर्दिष्ट प्रकारच्या उपयोगाच्या जनावरांची संख्या

(२) (अ) शेतीसाठी (आ) दुभत्यासाठी आणि (इ)

खतासाठी लागणारी जनावरें.

(३) कडवा व गवती कुरणे यांची तरतूद.

निवड व प्रतवारी:—नंतर त्याने (१) चांगली निपज होण्यासाठी विशिष्ट प्रकारच्या गाईची निवड करून त्यांची नोंद ठेवावी.

(२) दुधासाठी चांगल्या म्हशी ठेवून त्यांचीहि नोंद ठेवावी.

(३) कमजोर गाई, म्हशी व बैल यांचा उपयोग ते जिवंत असेपर्यंत फक्त स्वतासाठीच करावा. त्यांना इतर जनावरांपासून कटाक्षाने अलग ठेवून त्यांच्यापासून निपज होऊ देऊ नये. यांच्यापासून फक्त खत व त्यांच्या मरणानंतर कातडी यांचीच प्राप्ति होईल. यांच्यापासून होणारी निपज थांबविल्यामुळे कमजोर गुरांची पैदास आपोआपच घटू लागेल.

वळू संस्था अथवा नंदीशाला:—वरीलप्रमाणे प्राथमिक माहिती, निवड, प्रतवारी आणि चांगल्या जनावरांची नोंद वगैरे केल्यावर खालील पद्धतीनुसार 'नंदीशाला' खेड्यांत उघडावी:—

(१) स्थानिक तीन सभासदांचे एक व्यवस्थापक मंडळ नेमावे आणि त्याने पुढील कामास प्रारंभ करावा.

(२) गांवांतील एकाद्या देवळांत (महादेवाच्यासारख्या) अगर स्थानिक संस्थांच्या आवारांत प्रशस्त जागा असल्यास त्या ठिकाणी बैलांचा गोठा ठेवावा.

(३) एतद्देशीय चांगला वळू त्या ठिकाणी ठेवावा आणि इतर कमजोर खोंडांना खची करावे.

(४) ज्यांच्याजवळ चांगली गाय असेल त्यांना या संस्थेचे सभासद होता येईल. सभासदांना उत्तम निपजेसाठी वळू वापरण्याचा अधिकार राहिल.

(५) वळू सांभाळण्यास एक गुराखी ठेवून त्याच्या देखरेखी-खाली तो वळू सभासदांच्याच खिलाराबरोबर हिंडेल.

(६) ज्या सभासदांच्या गाई चांगल्या निपजेसाठी वळूकडे आणल्या जातील त्यांनी १ रु. किंमतीचा दाणा वळूसाठी द्यावा.

(७) वळकरितां लागणारा कडवा सभासदांनी पुरवावा.

(८) वळूपासून झालेल्या उत्पत्तीची नोंद ठेवावी. त्यापैकी जी खोंडे (गोऱ्हे) चांगली असतील त्यांची निगा राखावी व बाकीच्यांना खची करावे.

(९) गाईची निगा राखणे, गोठे स्वच्छ ठेवणे वगैरेसाठी लागणारी उपयुक्त माहिती वेळोवेळी पत्रकांच्या द्वारा अगर सभानतून सभासदांना पुरवावी.

(१०) सभासदांच्या जनावरांसाठी एक गवती कुरण मोफत अगर माफक दराने मिळवावे.

(११) संस्थेत नोंदविलेल्या गाईपासून झालेली निपज सभासदांनी विकू नये. कारण त्यामुळे बीजशुद्धि कायम राहणार नाही.

(१२) अशा प्रकारच्या अनेक वळूसंस्था एकाच जिल्ह्यांतील अनेक खेड्यांतून काढणे जरूर आहे. म्हणजे, तीन वर्षांनंतर त्यांच्यांतल्या त्यांच्यांत वळूची देवघेव करता येईल.

(१३) संस्थेने सुरवातिला खेड्यांतील लोकांना वळू पुरवावेत व त्यांचा खर्च शेतकऱ्यांनी चालवावा.

(१४) संस्थेने वर्षांतून एकदां लहान वळूंचे प्रदर्शन भरवीत जावे, म्हणजे त्यायोगे प्रगतीचे मोजमाप करितां येईल.

(१५) चांगल्या निपजीसाठी नोंद केलेल्या व झालेल्या जनावरांची कसल किंवा विक्री अजिबात होऊ देऊ नये.

खेड्यांतील दूधदुभत्याचा धंदा

(१) जवळपास दुधाला गिऱ्हाईक मिळण्याचा संभव असेल तर कार्यकर्त्याने खेड्यांतील दूध ठराविक दराने घेऊन, ते एकत्र जमवावे आणि मग ते विकण्याची व्यवस्था करावी. विक्रीचे धोरण असे ठेवावे की, त्यायोगे सर्व खर्चच भरून निघावा. कार्यकर्त्याने खेड्यांतील लोकांस दूधदुभत्याची आराग्याच्या दृष्टीने कशी निगा ठेवावी त्याचप्रमाणे जनावरांच्या चारापाण्याची कशी व्यवस्था ठेवावी वगैरेवद्दल शास्त्रीय माहिती समजावून घ्यावी.

(२) ज्या ठिकाणी दुधाचा खप होण्यास जवळपास बाजार नसेल त्या ठिकाणी उरण्या (वाढाव्याच्या) दुधाचा उपयोग लोणी, तूप व 'केसीन' काढण्याकडे करावा. दूध एकत्र जमवावे व दही बनविल्यानंतर त्यापासून लोणी व तूप करावे. लोणी देशी पद्धतीने तयार केल्यास ताकाचा उपयोग खेडेगांवांतील लोकांस देण्यांत अगर जनावरांना पाजण्यांत करावा. जर यंत्राच्या

साहाय्याने दुधाची मलई वेगळी केली असेल तर मुलावाळांना आणि वासरांना देण्यासाठी व 'केसीन' साठी निराळे दूध वापरावे. दुधापासून होणाऱ्या या वस्तूंना कोठेहि मिन्हाईक मिळण्यास अडचण पटणार नाही.

खताचा धंदा:-गुरांच्या शेणामुतासाठी प्रत्येकाचा निराळा किंवा सर्वांच्यासाठी एक सामुदायिक खड्डा खणावा म्हणजे त्यामुळे खताची सोय होत जाईल. मेलेल्या जनावरांची हाडे, शिंगे वगैरे पदार्थ अशा खड्ड्यांतच टाकीत जावेत. हे पदार्थ खतासाठी फार उपयुक्त असतात.

सहकारी सोसायट्यांचा नवीन ४८ वा नियम

ले:-श्री. लक्ष्मण महादेव देशपांडे (क-हाड)

सदरहु ४८ वा नियम नवीन सामील करणेत येणार असे गॅझेटमध्ये प्रसिद्ध झाले असून त्यासंबंधी आम्हांस कांहीं सूचना कळविणे असल्यास त्या ता. ३१-५-३६ चे आंत कळवाव्या असा मजकूर आपले ता. ३-६-३६ चे अंकांत प्रसिद्ध झाला आहे. गॅझेटमधील प्रसिद्धी ही कायदेशीर असली तरी वस्तुतः गॅझेट न घेणाऱ्या व न समजणाऱ्या सोसायट्यांचा अजमास शकडा ९५ पेक्षांहि जास्त निघतील. सबब ज्या वेळी एकाद्या नियमाची दुरुस्ती गॅझेटमध्ये प्रसिद्ध करण्यांत येते, त्यावेळी प्रत्येक सोसायटीला, निदान अर्बन सेंट्रल बँकांना तरी त्यासंबंधाची माहिती देणे इष्ट आहे.

ता. १-५-३६ होऊन गेली, यामुळे आतां कायदेशीर रीतीने कोणतीहि सूचना मांडतां येणार नाही.* तथापि जबाबदार अधिकार्यांचे लक्ष वेधावे म्हणून खालील विचार मांडीत आहे.

१ कमिटीतील सभासदांचे बाबतीत जो नवीन नियम घालणेकरतां सुचविला आहे त्या कमिटीतील सभासदांचा उल्लेख मूळ कायद्यांत कोठेहि आलेला नाही.

२ कमिटीच्या संबंधांचा उल्लेख नियम नं. ४८ वी. यांत आलेला आहे व तेथे प्रत्येक सोसायटीने आपले बायलॉज कोणते कोणते बाबतीत केले पाहिजेत हे नमूद करणेकरतां तो आला आहे. यावरून कायदा अगर नियम यांत कमिटीचे बाबतीत कांहींहि निश्चित असे स्वतंत्रपणे ठरविलेले नाही.

३ मूळ कायद्याचे कलम ७१ खाली नियम करण्याचा सर्कारास अधिकार आहे. तथापि त्यांतील कोणते पोट-कलमाखाली नवीन नियम ४८ बसतो, ह्याचा उल्लेख केलेला नाही. कमिटीचे सभासदांची बाब ही केवळ बायलॉजवर सोपविली असल्याने त्या संबंधांत काय घोरण स्वीकारावे याचा उहापोह मूळ कायद्यांत दुरुस्ती सुचवून करून घेणे चांगले, कारण नवीन नियमहि कायदेमंडळास मंजूर, नामंजूर अथवा दुरुस्त करणेचा अधिकार आहे.

४ जरूरीचे वेळी रजिस्ट्रार यांचे हातांत योग्य सत्ता असून नये असे आमचे म्हणणे नाही.

५ प्रस्तुत कामी असे म्हणतां येईल की, जर कोणत्याहि एकाद्या कमिटीचे हातून योग्य प्रकारे काम होत नाही, असे रजिस्ट्रार यांना आढळून येईल तर त्यांना ती सर्व कमिटी रद्द करून संबंध निवडणूक नवीन करविणेचा अधिकार देणेत यावा व या निवडणूकीनंतरहि काम चांगले होत नाही, असे दिसून आल्यास ती सोसायटी रद्द करणेचा असलेला अधिकार रजिस्ट्रार यांनी चालवावा.

* ह्या संघांतली मुदत सरकारने कळविली असल्याचे प्रसिद्ध झाले आहे.

—सं. अर्थ

धी बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना— ७ सप्टेंबर १९०६]

उभारलेले भांडवल रु. २,००,००,०००
वसूल झालेले भांडवल रु. १,००,००,०००
रिझर्व्ह फंड रु. १,००,००,०००

मुख्य कचेरी—ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई

शाखा—बुलियन एक्सचेंज (शेस मेमन स्ट्रीट, मुंबई), वांद्रे (मुंबईनजीक), मलबार हिल (मुंबई), काळबादेवी (मुंबई), अहमदाबाद, अहमदाबाद-स्टेशन शाखा, कलकत्ता, कलकत्ता-बडावझार, पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुरत, नागपूर सिटी.

लंडन एजन्ट्स—धी वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

चालू ठेवीवरील व्याजाचा दर

जानेवारी ते डिसेंबर अखेर दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या चालू ठेवीवर शेकडा १ टक्का व्याज दिले जाईल; परंतु एक लाखावरिल रकमेच्या चालू ठेवीवर स्पेशल व्याजाची आकारणी केली जाईल. सहामाही अखेर व्याजाची रक्कम ५ रु. इतकी असल्याशिवाय व्याज दिले जाणार नाही. कायम, थोडक्या मुदताच्या व सेव्हिंग बँकेकडील ठेवी सुद्धा आम्हांस ठेवून घेतो; व त्यांवर व्याजाची योग्य आकारणी करतो; विशेष माहिती व नियम वगैरे अर्जांने मागवावेत.

शिवाय टूस्टी या नात्याने इतर जी कामे करावयाची ती करावी लागल्यास तीसुद्धा ही बँक करते. नियमांची माहिती अर्जांने मागवावी. शिवाय, सर्व प्रकारचे बँकेचे व्यवहार या बँकेमार्फत केले जातात.

एजंट:— टी. आर. लालवाणी.

एशियन पॉलिसी



म्हणजेच

आयुर्विध्याच्या निरनिराळ्या सर्वांस
सोयीस्कर योजना.

महाराष्ट्रांत ठिकठिकाणी एजंट नेमावयाचे आहेत

धी एशियन अँशुरन्स कंपनी, लिमिटेड

एशियन बिल्डिंग : मुंबई नं. १

'अर्थ' ग्रन्थमाला

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली

पावसानें ओढून धरलें !

चालू हंगामांतील पाऊसपाण्याविषयीचें भविष्य आपणांस सांगतां येत नाहीं असें हिंदुस्तान सरकारच्या हवामान खात्यानें प्रसिद्ध केलें आहे, आणि त्यामुळे जनतेची निराशा झाली आहे. इकडेही पावसाची परिस्थिति बाहेरील उष्णता, वाऱ्यांचा जोर इत्यादि अनेक बाबींवर अवलंबून असते आणि त्यांच्या आधारावर हवामानखातें आपल्या भविष्याची इमारत उठवतें. परंतु यंदा बाहेर ठिकाणचीं मामुलीं गमकें अनिश्चित असल्यानें त्यांचा भविष्य वर्तविण्याचे कामीं उपयोग करतां येणें शक्य नाहीं असें खात्याचें म्हणणें आहे. शास्त्रीय दृष्टीनें व व्यावहारिक उपयुक्ततेच्या दृष्टीनें पहातां हा अभिप्राय योग्य आहे असेंच म्हणारें लागतें. तथापि प्रारंभी आशा दाखवून पावसानें आतां ताणून धरलें आहे, ह्या कारणानें जनतेच्या मनांत काळजी उत्पन्न झाली आहे. पावसास महाराष्ट्राच्या अनेक भागांत वेळेवर सुरवात झालेली नाहीं, तथापि तो लवकर येण्याची चिन्हें मुळीच नाहींत असें म्हणतां येत नाहीं. पावसाच्या वाऱ्यांचा जोर कमी आहे, त्यामुळे वृष्टि होत नाहीं. ही स्थिति लवकर बदलणें इष्ट आहे. येत्या आठवड्यांत काय बदल होतो तें पहावें.

Fergusson College, Poona.

The College opens on 20th June 1936. Accommodation being limited to 1200 undergraduates, students should apply, on prescribed forms, for admission to the classes and the hostel as early as possible. F. Y., I. A., B. A., students will pay Rs. 15/- and others their laboratory fee for one year at the time of admission. Admission will be granted from 5th June 1936 (12 noon to 3 p. m. on working days.)

27th May 1936. } G. S. MAHAJANI, Principal.

मु. कराड] फक्त एका रुपयास [कोडें नं. १
प्रत्येक जण (१००) रुपये मिळवा

वाजूचे कोष्टकांत अशा शीतीनें आंकडे भरा कीं, ज्याची आडवी व उभी बेरीज मोजतांना प्रत्येक ओळीची बेरीज ३० यावी. कोष्टकांत एका जातीचे दोन आंकडे येऊ नयेत. प्रवेश फी एक रुपया म. ऑ. नें भरून कोष्टकाचे एक किंवा सोळापर्यंत उत्तरे एकाच वेळीं पाठवितां येतील. परंतु सोळापेक्षा अधिक उत्तरे पाठवावयाचीं असतील तर प्रत्येक उत्तरास एक आणा जादा फी पडेल. उत्तरे सालील पत्त्यावर प्रवेश फी भरून व आपला पूर्ण पत्ता लिहून पाठवावीत. उत्तरे किती पाठविलीत त्याचा आंकडा लिहावा. आमचा निकाल शेवटचा व सर्वांना कायदेशीर बंधनकारक होईल. आणखी काहीं बाबतींत जास्त खुलासा पाहिजे असल्यास एक आपणाचें निकट पाठवावें. उत्तरे जूनअखेरपर्यंत स्वीकारण्यांत येतील. आमचें सीलबंद करून ठेवलेलें सन्या उत्तराचें कोष्टक जुलै महिन्यांत जाहीर करण्यांत येईल. जाहीर झालेल्या उत्तराप्रमाणेंच ज्याचें उत्तर बरोबर असेल त्या प्रत्येकाला १०० रुपये बक्षिस देण्यांत येईल.

ईनामी हरिफाई कार्यालय-कराड. (जि. सातारा.)

निवडक बाजारभाव

सरकारी कर्जरोखे

बँक रेट (२८ नोव्हेंबर १९३५ पासून)	३%
५% (१९४०-४३)	११०-१२
५% करमाफे लोन (१९४५-५५)	१२०-६
५% (१९३९-४४) लोन	१०८-५
४३% लांब मुदत (१९५५-६०)	११९-६
४% १९६०-७०	११४-९
३३% बिनमुदत	९८-६३
३३% १९४७-५०	१०६-१२
४% १९४३	१११-०
२३% १९४८-५२	९९-१४३

निमसरकारी रोखे

४% पोर्ट ट्रस्ट (बिगर गॅरंटी व लांब मुदत)	१०९-०
४% पोर्ट ट्रस्ट (गॅरंटी व तीन महिन्यांच्या नोटिशीनें परत फेड)	१०७-४
४% मुंबई म्युनिसिपल (लांब मुदत)	१०८-८
४% मुंबई सिटी इन्फ्रस्ट्रक्चर ट्रस्ट बॉण्ड (७०वर्षे मुदत)	१०८-८
४% म्हैसूर कर्ज (१९५३-६३)	११०-४
५% म्हैसूर (१९५५)	१२३-०

मंडळ्यांचे भाग

बँका

बँक ऑफ इंडिया (भाग १०० चा, पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	१३०-४
बँक ऑफ बडोदा (१०० पैकी ५० रु. भरले व १०% डिव्हिडंड)	११०-८
सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया (५० पैकी २५ रु. भरले व ६% डिव्हि.)	३३-८
इंपीरिअल बँक (५०० रु., १२% डिव्हि.)	१५६२-८
रिझर्व्ह बँक (१०० रु.)	१३१-१२

रेल्वेज

दौंड-बारामती (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ५%)	१०१-०
पाचोरा-जामनेर (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ६%)	९६-०
अहमदाबाद-प्रांतज (५०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९३%)	९०५-०

बीज

बाँबे ट्रॅम्वे (ऑर्टि. भाग ५० रु. डिव्हि. १३%)	१५७-८
कराची (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२३०-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१०० रु. चा भाग, डिव्हि. ९%)	२२५-०
टाटा पॉवर (१,००० रु. ऑर्टि., डिव्हि. ५३%)	१५९२-८
टाटा पॉवर (१,००० रु. प्रेफरन्स, डिव्हि. ७३%)	१५६८-१२

इतर

टाटा आयर्न (१५० रु. प. प्रेफरन्स डिव्हि. ६%)	१९१-४
टाटा आयर्न (१०० रु. ड. प्रेफरन्स, २२ रु. ८ आ.)	१६९-१२
टाटा आयर्न (७५ रु. ऑर्टि.)	१७५-०
टा आयर्न (३० रु. डिफर्ड)	६७१-४

प्रो. काळे ह्यांचे नवीन पुस्तक

रिझर्व्ह बँक

हिंदुस्थानांत राष्ट्रीय मध्यवर्ती बँक ह्या नात्याने रिझर्व्ह बँकेची स्थापना होऊन त्या संस्थेचे काम चालू झाले आहे. रिझर्व्ह बँकेची घटना, तिच्या कार्याचा व्याप, तिचा इतर बँकांशी संबंध इत्यादि विषयांची सांगोपांग माहिती ह्या पुस्तकांत दिली असून रिझर्व्ह बँकेच्या कायद्याच्या निरनिराळ्या कलमांची छाननी केलेली आहे. अवघड विषयाचा सुलभ बोध व्हावा म्हणून पुस्तक-कृत्याने बँकिंगच्या धंद्यांतले आधुनिक प्रकारचे व्यवहार, त्यांची उपपत्ति व त्यांचे कार्य ह्यांचा अत्यंत सोप्या मराठी भाषेत चर्चा केली आहे आणि देशी व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या उत्कर्षाच्या दृष्टीने कोणत्या योजना अंमलांत आणल्या पाहिजेत ह्या संबंधाने व्यावहारिक सूचना केल्या आहेत. रिझर्व्ह बँक ही, राष्ट्रीय आर्थिक प्रगतीस परिपोषक होईल काय ! ह्या प्रश्नास प्रस्तुत पुस्तकांत उत्तर मिळण्यासारखे आहे.

पृष्ठे १२०—किंमत १ रुपया (ट. हं. वेगळें)

पुस्तक मिळण्याची ठिकाणे:—

- (१) व्यवस्थापक, "अर्थ" ग्रंथमाला, पुणे ४.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुकडेपो, ९, बेकहौस लेन, फोर्ट, मुंबई.

प्रो. काळे ह्यांचे

'अर्थ' ग्रंथ मालेतील तिसरे पुस्तक

व्यापारी उलाढाली

महाराष्ट्रांत व्यापार आणि उद्योगधंदे ह्यांचा उत्कर्ष व्हावा असे प्रत्येकास वाटते, परंतु ह्या संबंधांत जे व्यवहार चालतात त्यांची माहिती फार थोड्या लोकांस असते. सामान्य जनतेस कमाईतून बचन करण्याची संवय लागून तीमधून निर्माण होणाऱ्या द्रव्यसंग्रहाचा उपयोग, व्यापार व उद्योगधंदे ह्यांच्या अभिवृद्धीकडे व्हावा, हाकरिता औद्योगिक व व्यापारी मंडळ्या ह्यांचे व्यवहार कसे चालतात, बाजारांत निरनिराळ्या प्रकारांच्या उलाढाली कशा होतात, इत्यादि विषयांचे ज्ञान महाराष्ट्रीय समाजांत पसरणे आवश्यक आहे. वृत्तपत्रांमध्ये व ऐकिवांत ह्या संबंधांत ज्या बातम्या येतात, त्यांचे रहस्य ओळखण्याची पात्रता लोकांमध्ये उत्पन्न झाली पाहिजे. हे ज्ञान महाराष्ट्रीय लोकांस सुगम रीतीने व्हावे, ह्या उद्देशाने प्रस्तुत पुस्तक मुद्दाम लिहिले आहे आणि त्याचा योग्य उपयोग जनता करून घेईल असा ग्रंथकर्त्यास विश्वास वाटत आहे.

पृ० १४३—किंमत १ रुपया. (ट. हं. वेगळें)

मिळण्याची ठिकाणे:—

- (१) व्यवस्थापक, 'अर्थ' ग्रंथमाला, पुणे ४.
- (२) आर्यभूषण प्रेस, पुणे २.
- (३) दि को-ऑपरेटर्स बुक-डेपो, ९ बेकहौस लेन, फोर्ट, मुंबई.

K. K. & Co.

Photographic Dealers

POONA.

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळींच्या केंद्रस्थानी असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल कोऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी—अपोलो रस्ता, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारामती (जि. पुणे)	१५ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा („ सातारा)	१६ विरमगांव („ अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर („ „)	१७ धुळे („ प. सानदेश)
४ कऱ्हाड („ „)	१८ दोंडाईचे („ „)
५ तासगांव („ „)	१९ शिरपूर („ „)
६ किलोस्करवाडी („ „)	२० शहादे („ „)
७ शिराळे („ „)	२१ नंदुरवार („ „)
८ कोरेगांव („ „)	२२ साक्री („ „)
९ अहमदनगर („ अहमदनगर)	२३ शिंदसेडे („ „)
१० शेवगांव („ „)	२४ मालेगांव („ नाशिक)
११ कोपरगांव („ „)	२५ सटाणा („ „)
१२ भिवंडी („ ठाणे)	२६ कळवण („ „)
१३ पालघर („ „)	२७ दोहद („ पंचमहाल)
१४ कल्याण („ „)	२८ कालोल („ „)

खेळते भांडवल रु. २०००००००००चे वर

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी स्वीकारल्या जातात

आणि

फक्त नोंदलेल्या सहकारी पतपेढ्यांनाच कर्जे

दिली जातात.

शिवाय

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणी हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणे उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेड ऑफिस अगर शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता.

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

हे पत्र पुणे, पेठ भांडुडा घ. नं. ९३६/३ आर्यभूषण छापसान्यांत रा. अनंत विनायक पटवर्धन यांनी छापिले, व रा. श्रीपाद वामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाधिवास,' भांडुडा, घ. नं. ९२४/१३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.